

Compassionfokuseret terapi

5 dages basiskursus
Nørbygaardcentret

Ved psykolog Lena Højgård Isager
Psykologhuset Nyt Fokus
www.pnf.dk

Introduktion til en compassionfokuseret tilgang

Dag 1.:

9.00-12.00

Præsentation af underviser og deltagere
Introduktion til den compassionfokuserede tilgang
Psykoedukation
Øvelse med beroligende åndedræt

12.00-12.45

Frokost

12.45-15.00

Fortsat psykoedukation
Modellen med de tre cirkler

Pas på dig selv - ansvar

Under
oplægget
arbejder vi
med øvelser

Alle øvelser er
fuldstændig
frivillige

Du er
ansvarlig for
dit eget
velvære

Alt materiale,
der deles
mellem
deltagerne,
er fortroligt

Kurset

- Vi vil gennemgå den grundliggende filosofi og model for Compassionfokuseret terapi (Compassion Focused Therapy a la Paul Gilbert).
- Modellens forståelse af sindet og hjernen har rødder i en evolutionær tilgang, og bygger bla. på neuro-, social- og psykologisk videnskab
- Vi vil se på dynamikken i skam og selvkritik, og den betydning de har for vedligeholdelsen af belastende psykiske tilstande
- Vi vil først og fremmest arbejde på at kunne bevare og fremme compassion hos os selv og dem vi samarbejder med, uanset hvordan deres lidelse kommer til udtryk

Vis Compassion for Voices

<http://compassionforvoices.com/videos/compassion-for-voices-film>

Terapi og træning

- **Compassionfokuset terapi** (CFT) er en terapeutisk metode med vurdering, sagsformulering, øvelser osv. I terapien er der særligt fokus på at udvikle den medfølende del af en selv, så denne del kan bruges til håndtere de vanskeligheder, man oplever. Der arbejdes med at overkomme de blokeringer, der er i forhold til at kunne være medfølende over for en selv og andre.
- **Compassionfokuseret træning af sindet** (CMT). Gennem meditationer træner og styrker man det beroligende system i hjernen.
- Træning i at holde balancen mentalt.

Brainstorm:

Hvad er Compassion?

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Undersøgelse af compassion

med guided discovery

Tænk på en situation,
hvor du har været
hjælpssom over for en
anden

Motivation

Opmærksomhed

Tænkning

Kropsposition og følelser

Adfærd

Erindring

Intension/ behov

Op at stå og gå som
denne version af dig
selv. Dit Compassion
selv.

Definition af compassion i Compassionfokuseret terapi

"En sensitivitet overfor egen og andres lidelse, sammen med et engagement i at forsøge at lindre og forebygge den"

Paul Gilbert 2022

Hvorfor fokus på compassion i behandlings- og hjælpearbejde?

Skam og skyld kan blokere for udvikling

Skam kan blokere for en følelsesmæssig erkendelse.

Borgeren godt kan se pointen, kan forstå, men ikke mærke, at det gør nogen forskel

Hvad er compassion?

- Videnskabelige undersøgelser viser, at den vigtigste kerne i compassion er styrke, og ikke som de fleste tror – venlighed
- Modet til at have compassion ligger i villigheden til at se på arten af og årsagerne til lidelse, både vores egen, andres og menneskeheden
- Udfordringen er, at opnå den visdom vi har brug for til at kunne håndtere årsagerne til lidelsen hos os selv og andre
- Compassion er en af de mest betydningsfulde måder at vise styrke og mod på, som menneskeheden kender
- Det er vanskeligt, kraftfuldt, smitsomt og indflydelsesrigt
- Compassion er en universelt kendt motivation med potentiale til at ændre verden
Fra <https://compassionatemind.co.uk>

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Compassion

Sensitivitet over for
egen og andres
lidelse sammen
med en
forpligtelse til at
prøve at lindre og
forebygge

Dark Side

Ikke sensitiv over
for egen og andres
lidelse og ved
hensynsløshed
eller med vilje at
være årsag til den

Compassion og mod

Ebola klinik

Mange mennesker der arbejder med at hjælpe/redde andre er parate til at lide og at være i højt alarmberedskab/trussel

Vi har brug for mere udforskning af, hvordan de regulerer deres tilstand og forbliver "sande" i forhold til deres "motivation"

Kernen i det er at kunne bruge visdom og mod – til at kunne være opmærksom på, men modstå indre modstand og stå ansigt til ansigt med det frygtede

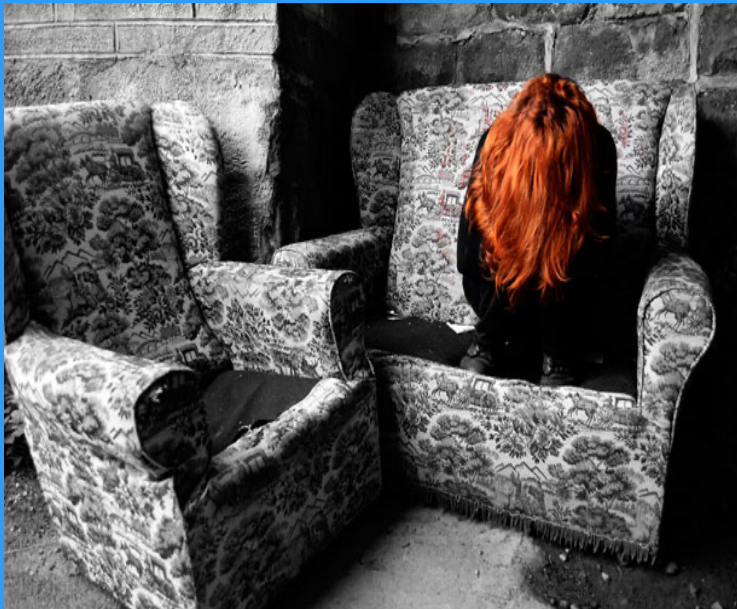

THE
Compassionate Mind
FOUNDATION

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Compassion og mod

Når vi nærmer os vores egen lidelse kan det (i starten) føre til en tilstand med høj trussel/frustration

Hvordan regulerer vi disse tilstande og forbliver "tro" overfor vores "motiver" for heling?

Kernen er visdom og mod – til at være opmærksom på, og modstå indre modstand og til at turde vende sig mod det frygtede

To processer til at udvikle vores compassion sind

Engagement - at nærme sig vanskelighederne:

At lære at være sensitiv over for de ting, der forårsager vanskeligheder eller smerte

At vende sig imod vanskelighederne i stedet for at vende sig væk fra dem (engagement ikke undgåelse)

At kunne begynde at udholde og tolerere lidelse

At forstå naturen af og årsagerne til lidelse på en ikke-dømmende og accepterende måde

Lindring – at forebygge lidelse:

At arbejde for at lindre lidelse med venlighed og et ægte medfølelses ønske om, at vi og andre må få det bedre

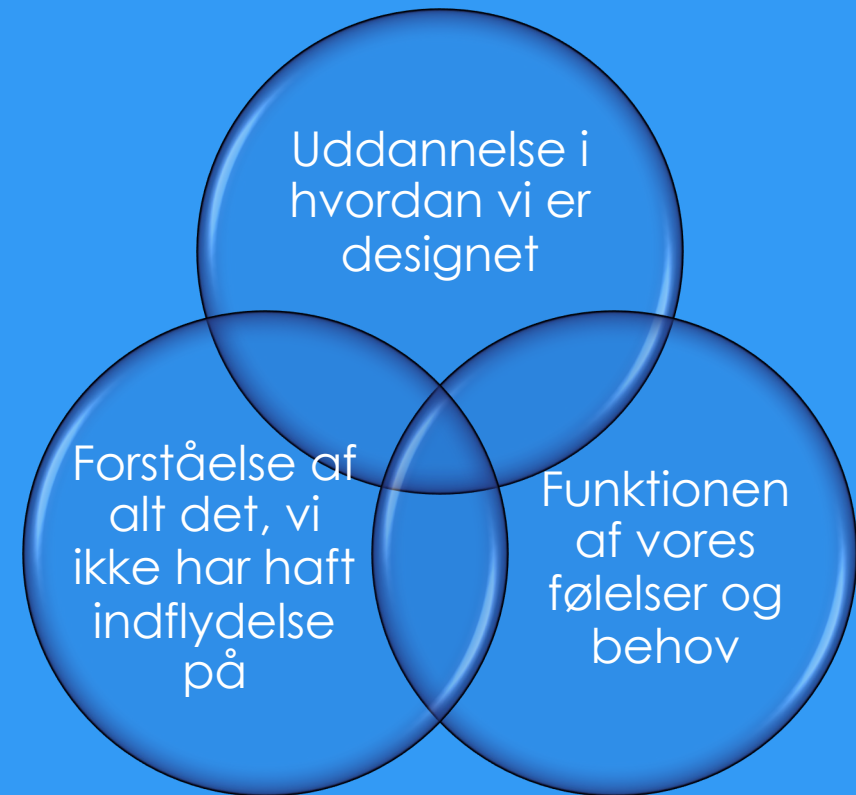
At forstå venlighed og omsorg som mod (ikke tegn på svaghed)

At opbygge motivation for at være hjælpsomme over for os selv og andre

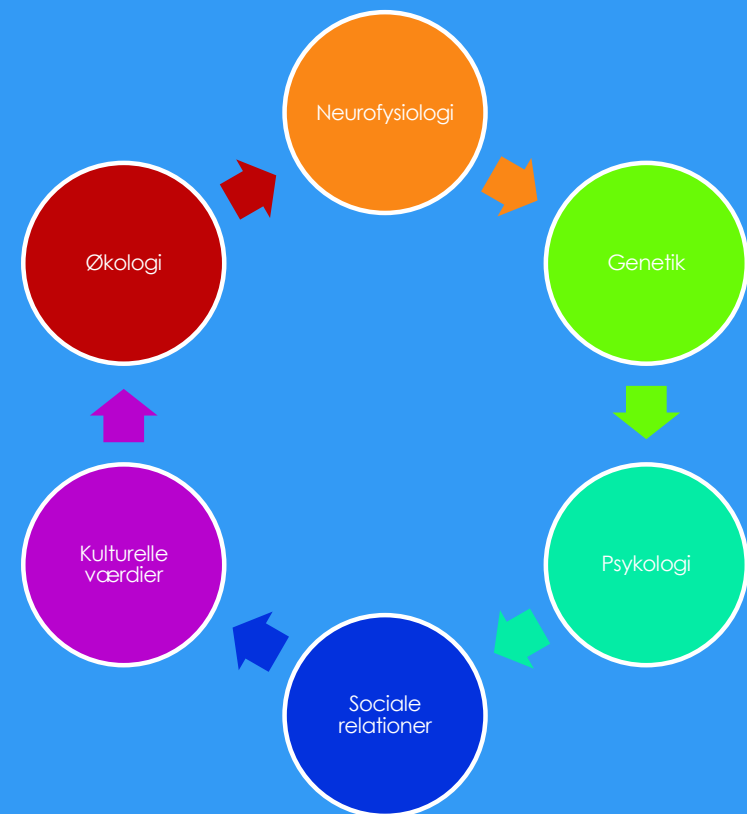

Psykoedukation - Visdom

Compassion – En biopsykosocial tilgang

Når vi ønsker at skabe
"compassion mønstre" i vores
hjerne – forudsætter det
integration af viden indenfor
mange domæner

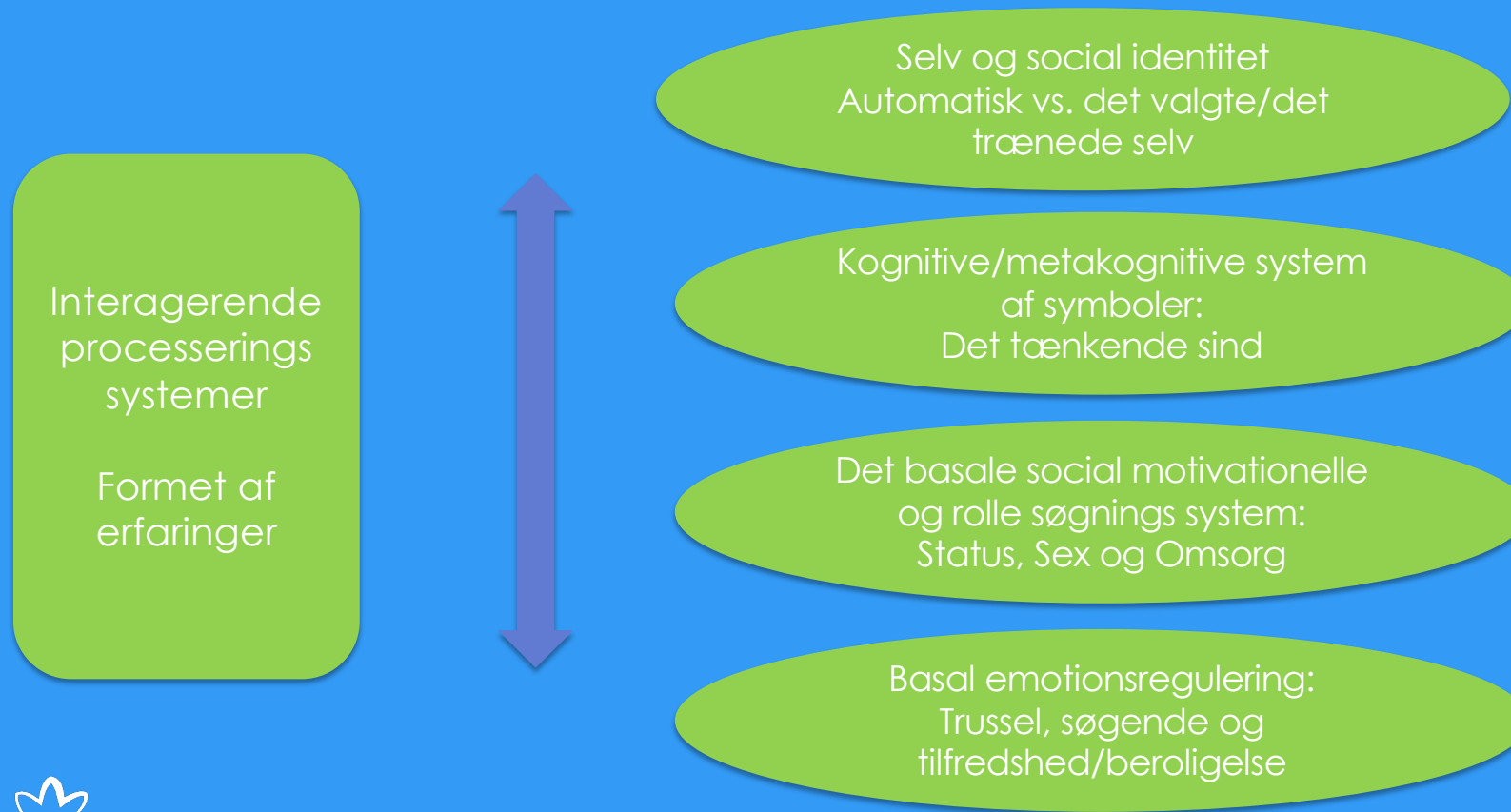

Compassion – En biopsykosocial tilgang

- Når vi ønsker at skabe "compassion mønstre" i vores hjerne – forudsætter det integration af viden indenfor mange domæner
- **Genetik** – fx forskellige gener, der regulerer oxytocin, som påvirker vores tilknytnings- og omsorgsadfærd
- **Neurofysiologi** – fx centrale hjerneområder (særligt i frontal cortex som gør os i stand til at have empati for andre og at hæmme aggression)
- **Psykologi** – fx særlige overbevisninger og typer af identitet og forsvar, der kan fremme eller hindre ønsket om og stræben imod compassionværdier.
- **Sociale relationer** – fx er mennesker, der føler sig elsket og værdsat, mindre tilbøjelige til at opføre sig defensivt og ondskabsfuldt, end mennesker der føler sig udkammet, udelukket eller truet.
- **Kulturelle værdier** – kulturelle værdier i buddhistiske klostre afføder andre kulturelle mønstre end de der var i de romerske eller nazistiske empirier, hvilket selvfølgelig har indflydelse på om compassion trives eller dæmpes.
- **Økologi** – fx ved vi, at mennesker tilpasser sig deres økologi, og at dem, der er relativt trygge og sunde får andre kulturelle værdier end dem, der er fyldt med frygt og usikkerhed.

Udviklede systemer og typer af sind

Fire udviklede processerings domæner

Utryg vs. tryg:

Alle dyr må træffe valg om dette inden for deres eksistens domæne. Det linker til udviklede basale trussels emotioner (vrede, angst og afsky) og basale emotioner i form af tryghed og belønning

Rolleudformning:

Pattedyr har specialiserede motivations- og processeringssystemer, der er rollefokuserede (fx på tilknytning, venskab, sex eller lighed)

Menneskets kognitive systemer:

Sprog, bruger symboler, bruger metakognition, forestillinger/fantasi og indre modeller

Selvreguleringssystemer:

Selvevaluering, selvidentiteter og det at forholde sig til sig selv

Biosociale mål og Social Mentality Theory

Alle dyr må engagere sig i forskellige "sociale gøremål" for at sikre, at deres gener repræsenteres i de kommende generationer.

Evolutionen har gjort det muligt for dyr at kommunikere med hinanden, så de sammen kan konstruere sociale roller, der fremmer genernes overlevelse.

Evolutionen sørger for dynamikker (motiver, emotioner, kognitive- og adfærdssystemer) der bidrager til at skabe roller, og organisationen af disse elementer er afgørende for, at man bliver i stand til at handle socialt kompetent.

Den (menneskelige) organisering af sociale mentaliteter er koreograferet via selv-indentitets skabende systemer.

Biosociale mål og Social Mentality Theory

Biosociale mål motiverer bevægelse imod sam-skabelse

Omsorgssøgende:
(Care seeking)

Målet er at få input fra andre, der kan forøge ens trivsel

Omsorgsgivende:
(Care giving)

Målet er at engagere sig i andre for at kunne lindre deres mistrivsel og for at fremme den andens trivsel

Samarbejde:
(Cooperation)

Målet er at bygge gensidige alliancer, dele, bidrage og have en fornemmelse af at høre til og være forbundet med de andre – en fornemmelse af et "vi"

Konkurrence:
(Competing)

Skaffe, kontrollere og forsvare resurser uden hensynstagen til andres trivsel, hvor andre prøver at opnå det samme. (Kan være med fokus på sig selv, familie eller gruppe)

Seksuelle:
(Sexual)

Målet er at tiltrække og blive tiltrukket af andre med henblik på seksuelt engagement

THE
Compassionate Mind
FOUNDATION

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Social Mentalities

Gilbert 1989 og 2005

Dannelsen af sociale roller forudsætter en rettet opmærksomhed og processeringssystemer, der leverer feedback med henblik på at korrigere i forhold til at nå målet

Sociale metaliteter er således de psykologiske styremekanismer for biosociale mål

Sociale metaliteter koreograferer og former emotioner, adfærd og kognitioner afhængigt af, om man har været succesfuld, har fejlet eller er blevet straffet i forsøget på at nå målet

Alt dette foregår i en konstant strøm, hvor tingene blandes og samordnes, og det danner baggrund for de forskellige "sindstilstande", vi kan komme i

THE
Compassionate Mind
FOUNDATION

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

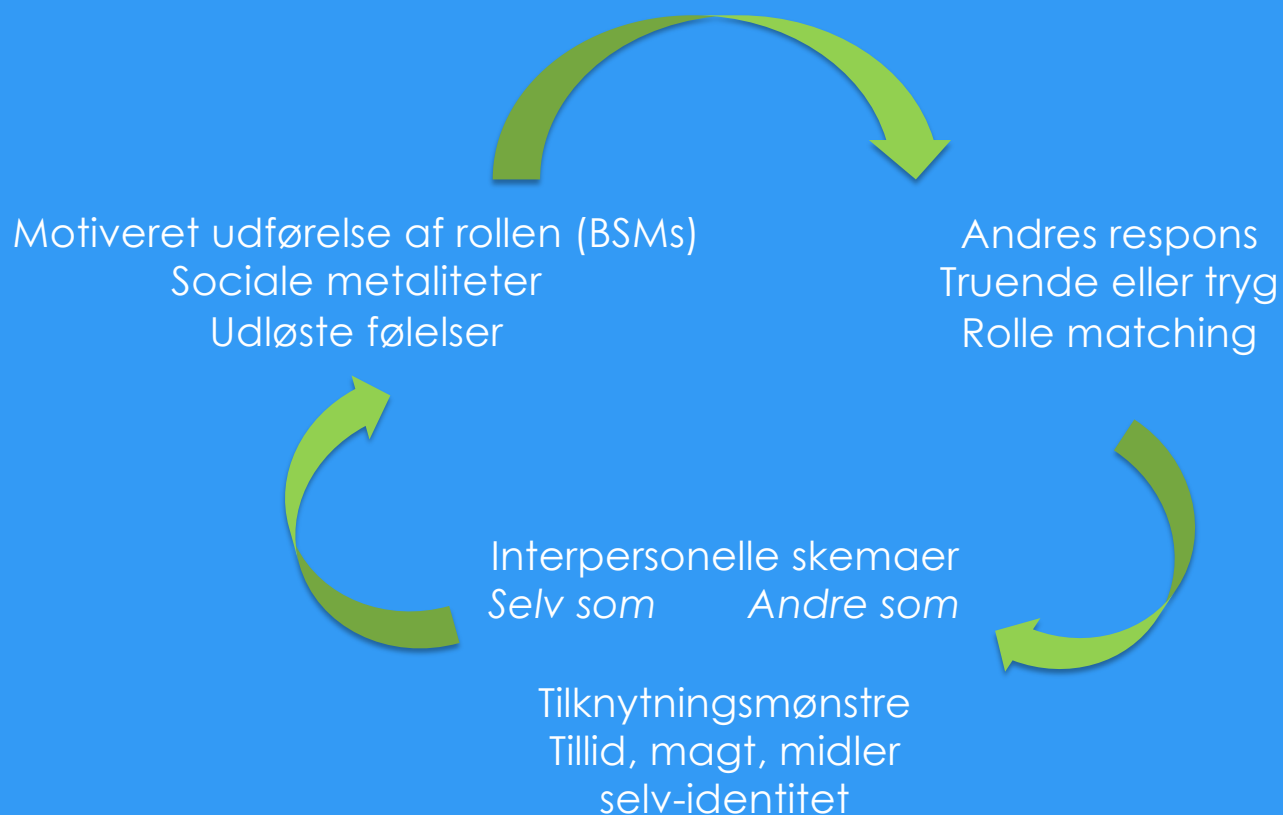
Selv-anden rolle sam-skabelse

Mentalitet	Selv som	Anden som	Monitorering Trussel/ tryghed
Omsorgssøgende	Med behov Søgende	Givende Lindrende	Tilgængelighed Adgang
Omsorgsgivende	Givende Lindrende	Med behov Søgende	Andres nød Empati
Samarbejde	Delende Hørende til	Delende Hørende til	At der snydes Lighed
Rang/Status Konkurrence	Magtfuld Sammenlignende	Magtfuld Sammenlignende	Relativ magt Talent, evner
Sexuel	Attraktiv Tiltrukket	Attraktiv Tiltrukket	Tiltrækningskraft

Medfødte motivationssystemer med en række af emotionelle og kognitive processingssystemer der hænger sammen med "fornemmelsen af et selv" og et selv som....

Biosociale mål sociale mentaliteter og interpersonelle skemaer

Compassionfokuseret terapi og Social Mentality teori

Omsorgsgivning/hjælp
Givende

Omsorg/hjælp
Søgende/Modtagende

Specifikke kompetencer
fx opmærksomhed og empati

Specifikke kompetencer
fx åbenhed og modtagelighed

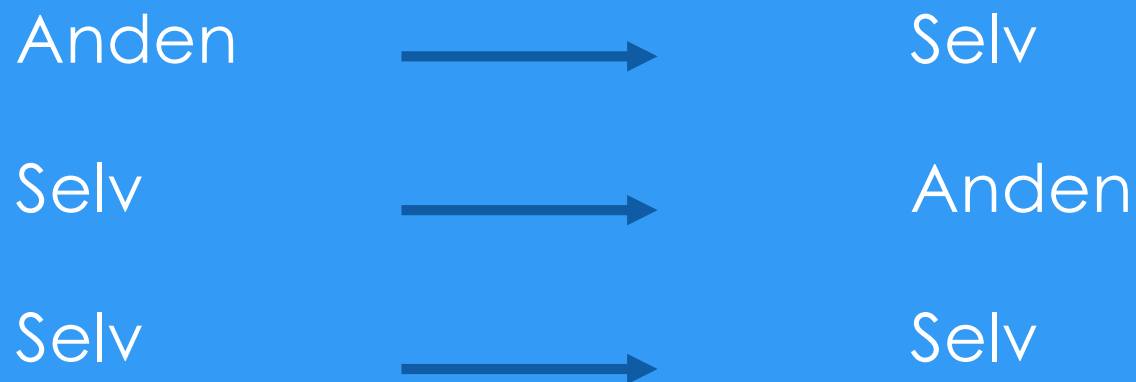
Facilitatorer vs. inhibitors

Facilitatorer vs. inhibitors

Vi er ikke kun interesserede i, hvad compassion er – men også hvordan det opleves som modtager
- om det opleves "som at nogen har omsorg for en"

Compassion som flow

Forskellige øvelser for hver

Evidens for at man ved intentionelt at træne hver af disse kan have indflydelse på mental tilstand og social adfærd

Realitetstjek: Livet kan være hårdt

Compassion starter med en erkendelse af livets vilkår:

Vores liv er begrænsede, i gennemsnit lever vi 20-30.000 dage.

Det er vores skæbne til at blive ældre og dø.

Vi lider ofte af sygdomme og rammes af tragedier.

Vores liv er påvirkede af en tilfældig genetisk sammensætning og af tilfældige hændelser.

Vores liv er fyldt af forandringer og tab.

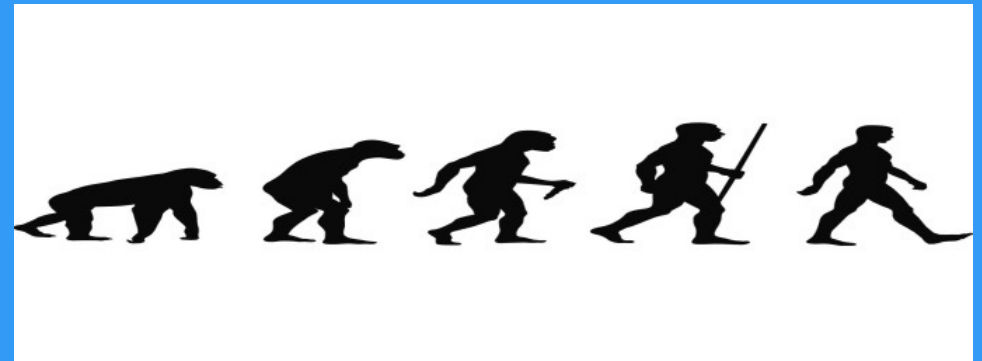

Vi er designet til at overleve,
ikke til at være lykkelige.

Livets strøm

- Vi "finder" bare os selv her
- Vi har ikke selv valgt at blive født eller valgt de gener, vi er lavet ud fra
- Vi har ikke selv valgt vores følelser
- Vi har ikke selv valgt vores grundlæggende temperament
- Vi har ikke selv valgt vores krop og den måde, den fungerer
- Vi har ikke selv valgt vore basale menneskelige ønsker og behov
- Vi har ikke selv valgt det tidspunkt i historien, vi blev født på
- Vi har ikke selv valgt vores familie
- Vi har ikke selv valgt, hvor vi blev født

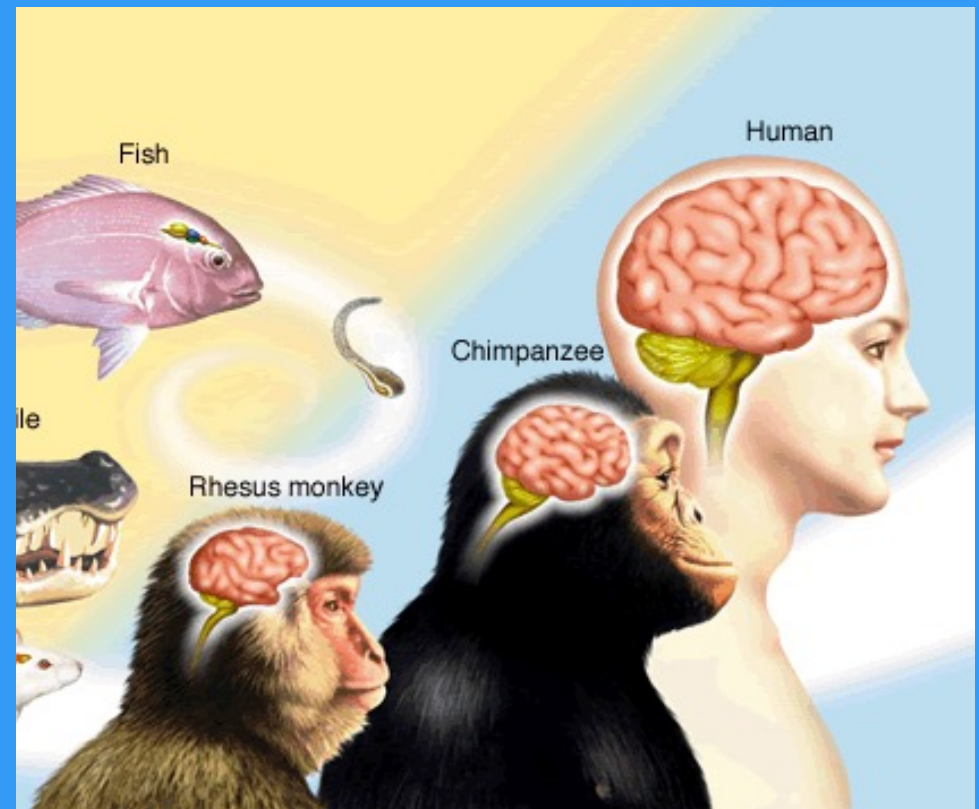

Vores biologiske selv

Vi har sind, hjerner og kroppe, der er udviklet gennem millioner af års evolution.

Vi er designet til at føle, ønske og have behov for bestemte ting.

Vores udviklede følelser

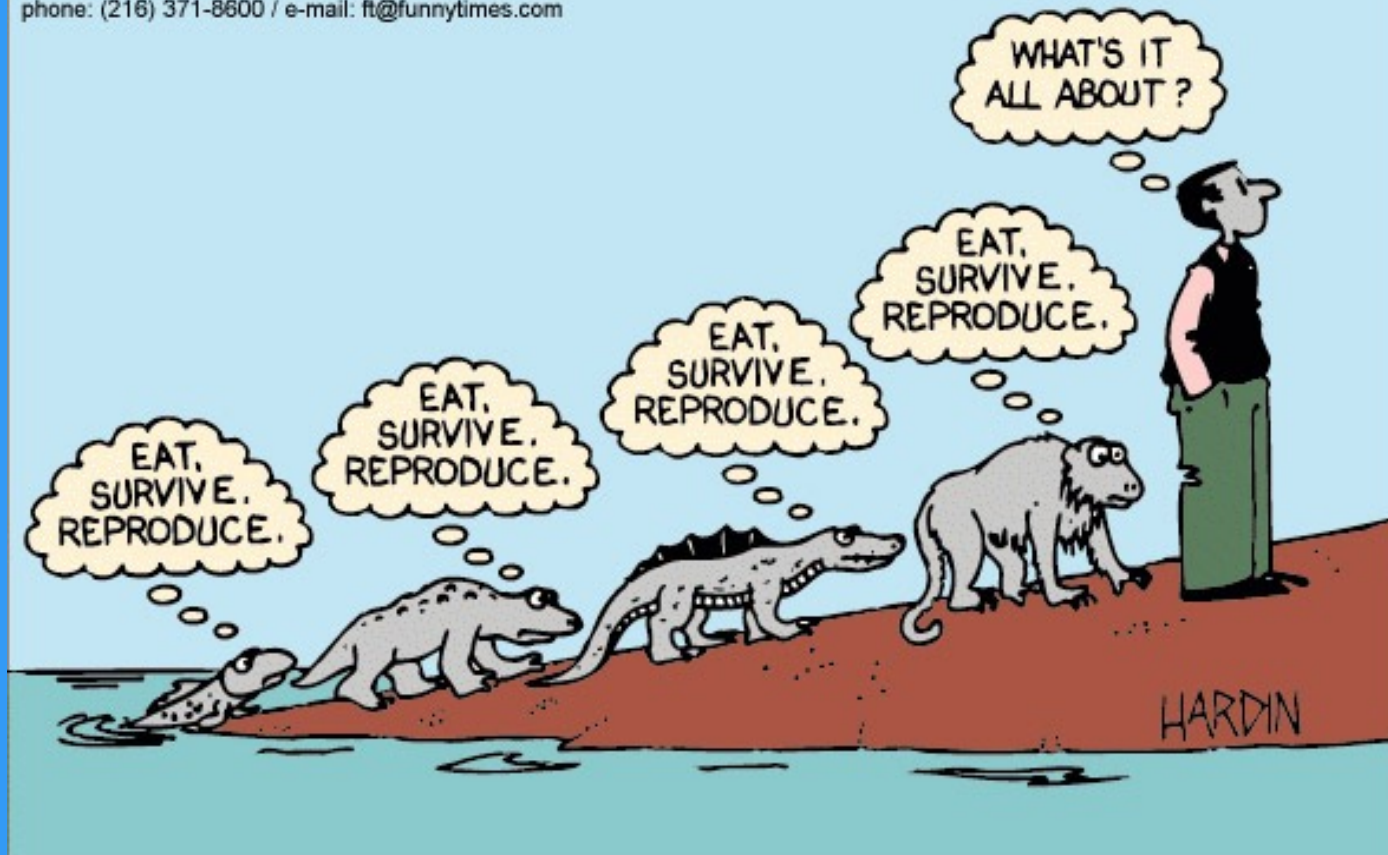
Følelser som vrede, angst og lyst er udviklede i vores hjerner for at motivere os, gøre os agtpågivende, drive os og beskytte os. På samme måde er smerte en del af vores naturlige beskyttelsessystem, selv om det føles så ubehageligt. Både smerte og følelser er udviklede til at beskytte os, til at få os til at reagere, og samtidig kan begge dele være svære at have med at gøre.

Hvorfor bliver vi som mennesker vrede? Kede af det? Angste?

Reprinted from The Funny Times / PO Box 18530 / Cleveland Heights, OH 44118
phone: (216) 371-8600 / e-mail: ft@funnytimes.com

Dyr har ikke bekymringer om, hvad der vil ske i morgen, eller hvad der skete i går

Jeg forstår ikke,
at jeg er så tyk
og beskidt!

Dyr bekymrer sig ikke om, hvordan de tager sig ud i andres øjne

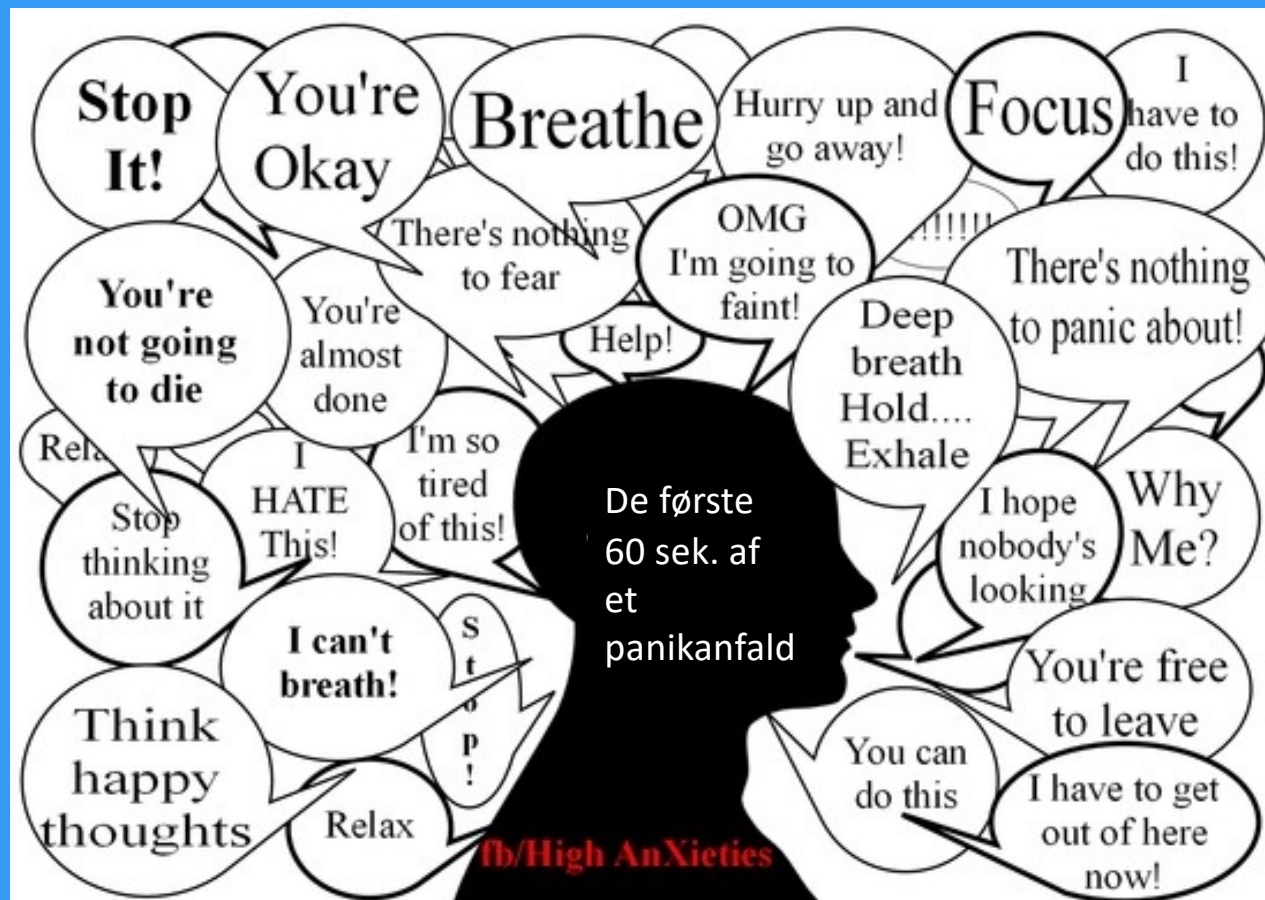

Hvorfor bliver jeg
så gal igen? Jeg
burde ikke blive
så gal.

Andre dyr har ikke de nye områder af hjernen til at stille spørgsmål ved, fordømme eller kritisere deres egne naturlige reaktioner og oplevelser

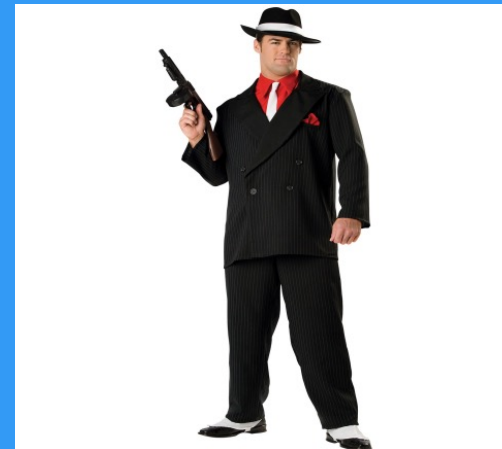

Vores personlige historie

Vores værdier, følelser og fornemmelse af hvem vi er bliver formet igennem vores opdragelse og konkrete kulturelle sammenhæng

Vores konkrete vilkår er bestemmende for, hvilken udgave af os selv, vi bliver. Vi udvikles til at overleve bedst muligt i forhold til de krav og trusler, vi mødes af

*Hvordan mon denne baby vil udvikle sig, hvis den kidnappes af en narkobande?
Hvordan var du blevet, hvis du var vokset op inde hos naboen?*

Engagement af klienten i psykoedukation

- Stil spørgsmål til klientens erfaringsverden
- Vær nysgerrig i forhold til, hvad klienten tænker om de forskellige elementer
- Det er ikke noget, der skal læres, det er noget, der skal reflekteres over sammen med klienten
- Igennem refleksionen opbygges klientens indre visdom, som baner vejen for en dyb erkendelse af, at vi alle er "en brik i det store spil", et resultat af både evolution og egne konkrete livs erfaringer, uden skyld i, hvordan det er blevet, men med ansvar for, hvordan man går videre.

Indlæring af følelser

Tænk over, hvad du har lært om dine følelser:

- Hvordan blev vrede håndteret i din familie?
  - Hvad gjorde mor/far når du blev vred?
  - Hvad gjorde du selv?
  - Hvad skete når andre i familien blev vrede?
- Hvordan blev angst håndteret i din familie?
  - Hvad gjorde mor/far når du blev angst?
  - Hvad gjorde du selv?
  - Hvad skete når andre i familien blev angst?
- Hvordan blev ked af det håndteret i din familie?
  - Hvad gjorde mor/far når du blev ked af det?
  - Hvad gjorde du selv?
  - Hvad skete når andre i familien blev kede af det?
- Hvordan blev glæde håndteret i din familie?
  - Hvad gjorde mor/far når du blev glad?
  - Hvad gjorde du selv?
  - Hvad skete når andre i familien blev glade?

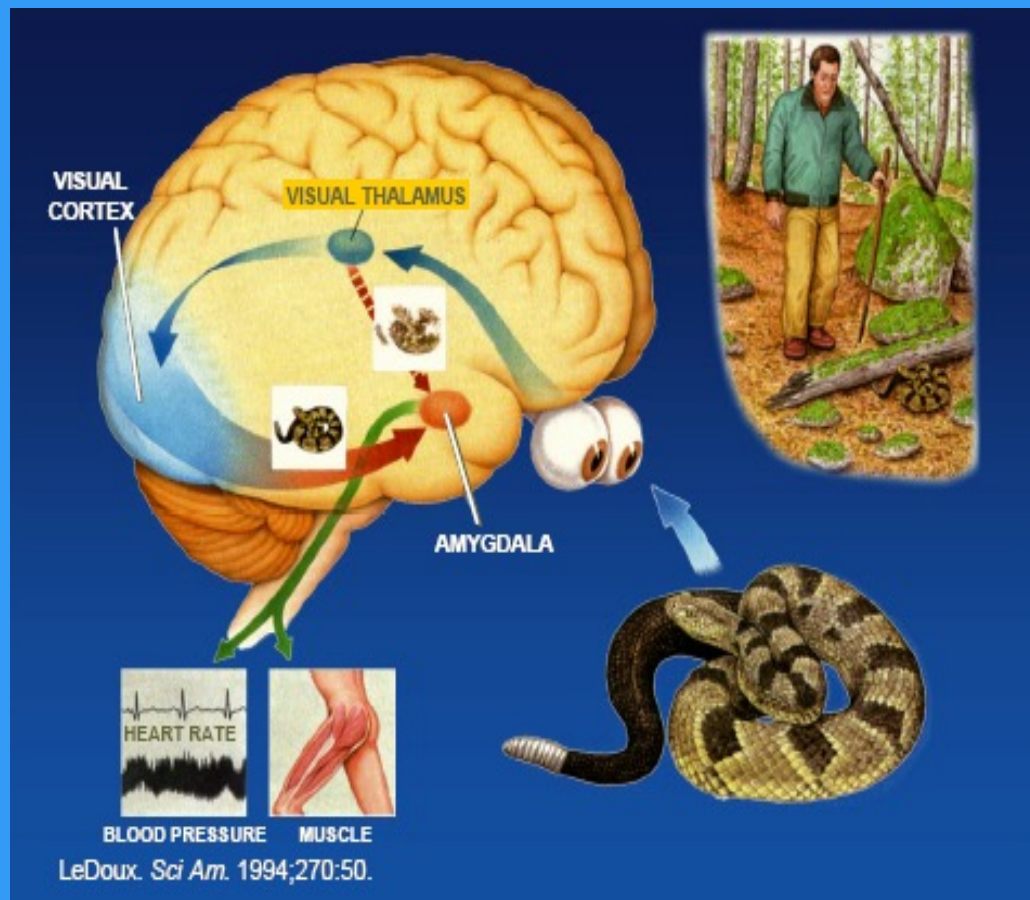
En version af os

- ✿ Vi har ikke selv bestilt den hjerne, vi fødes med
- ✿ Vi har ikke selv valgt, hvor vi vil fødes
- ✿ Vi har ikke selv valgt, hvem vi vil fødes af

✿ Det er ikke vores fejl!

Neural Bases of Threat Processing (LeDoux 1994)

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

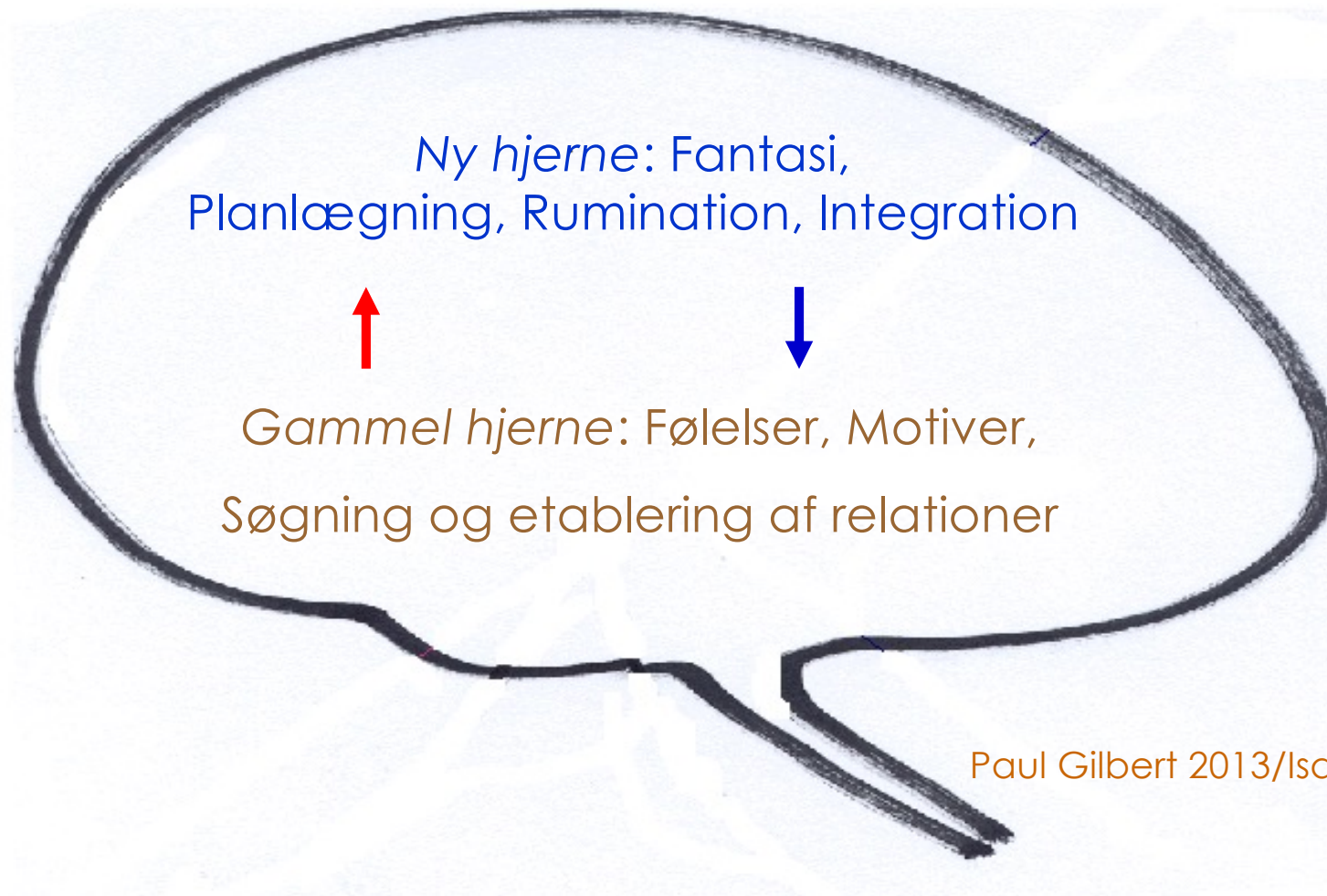

Flygt eller Kæmp i hverdagen-
din hjerne er designet til at
beskytte dig

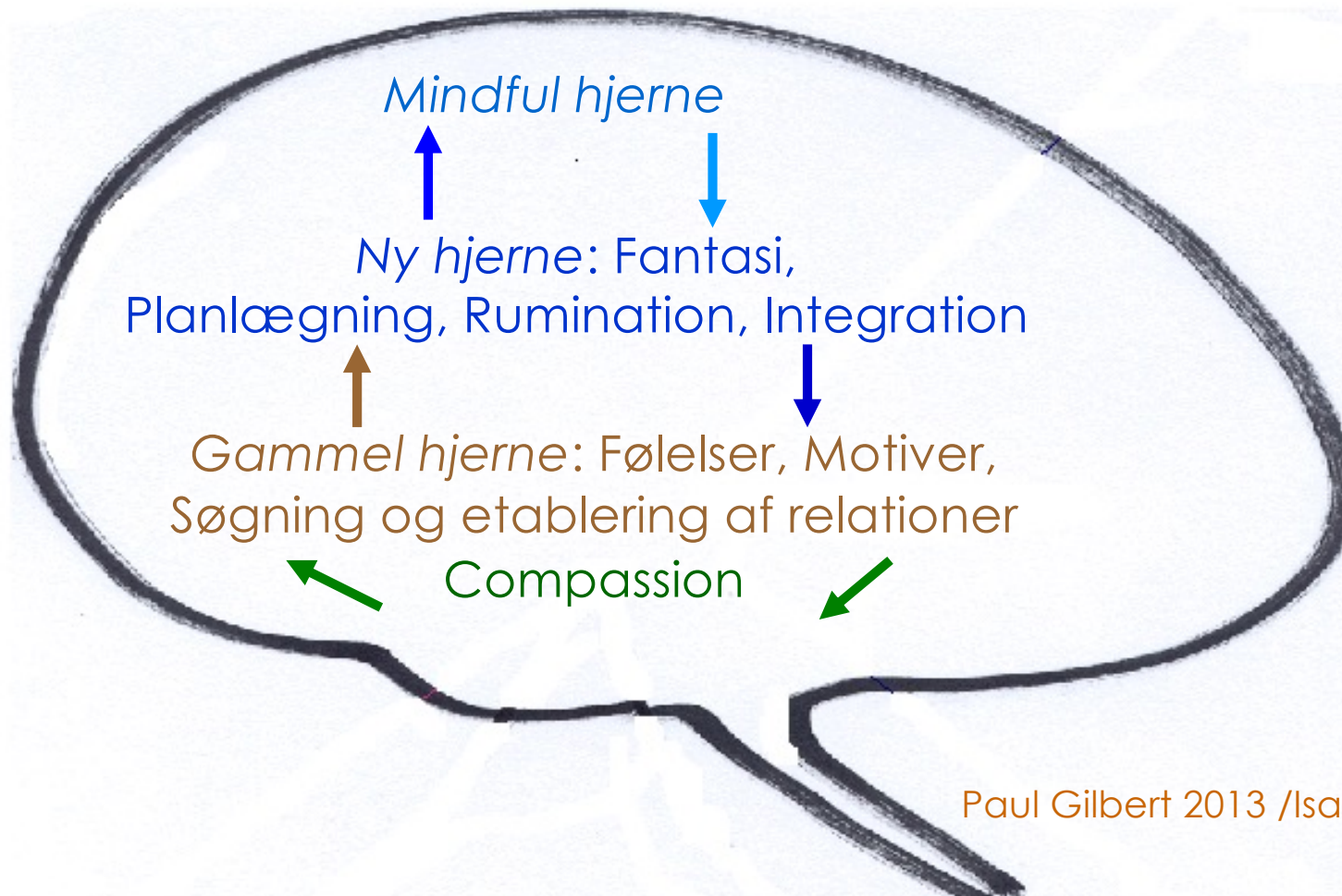

Vi behøver compassion for en meget *tricky* hjerne

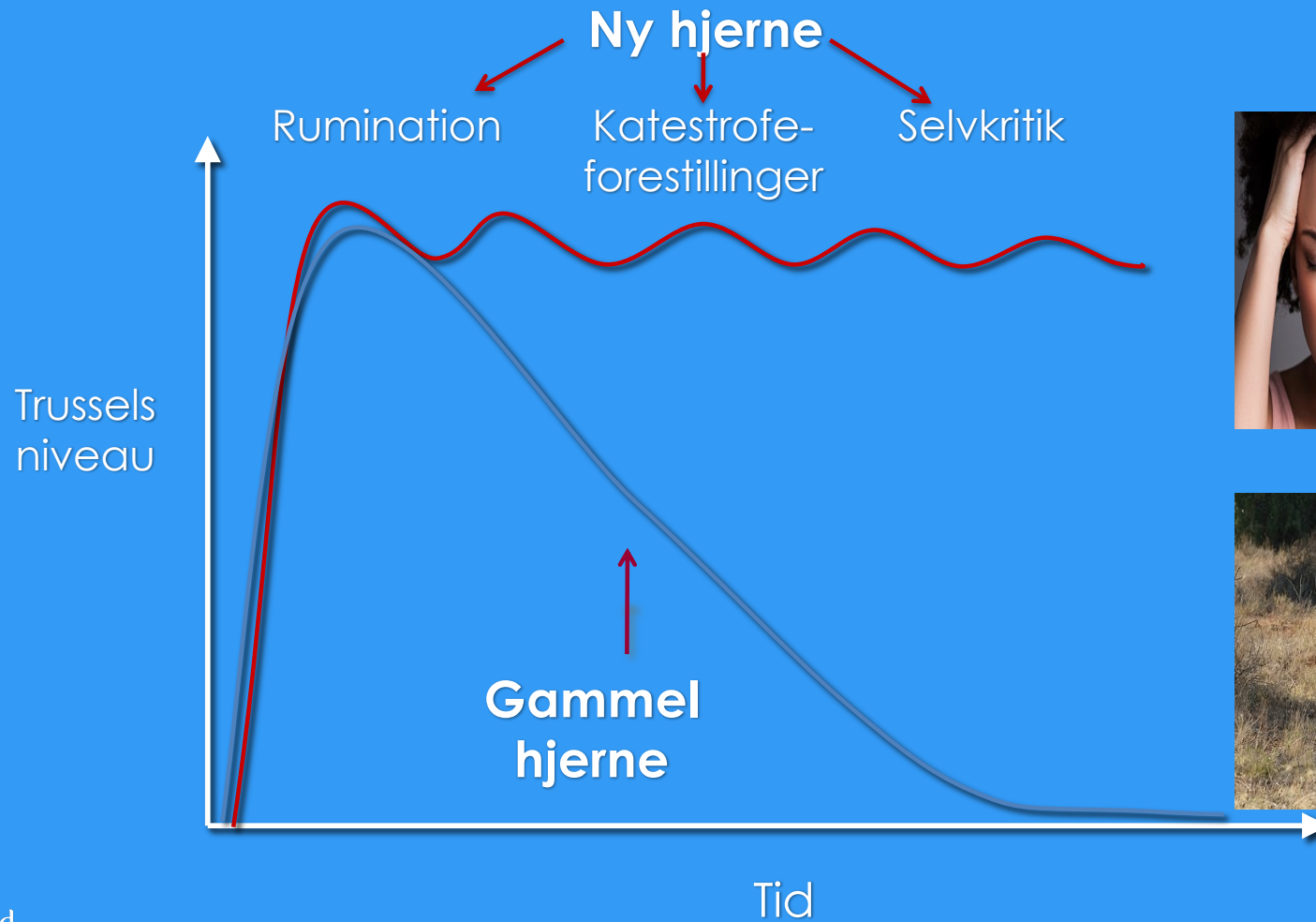

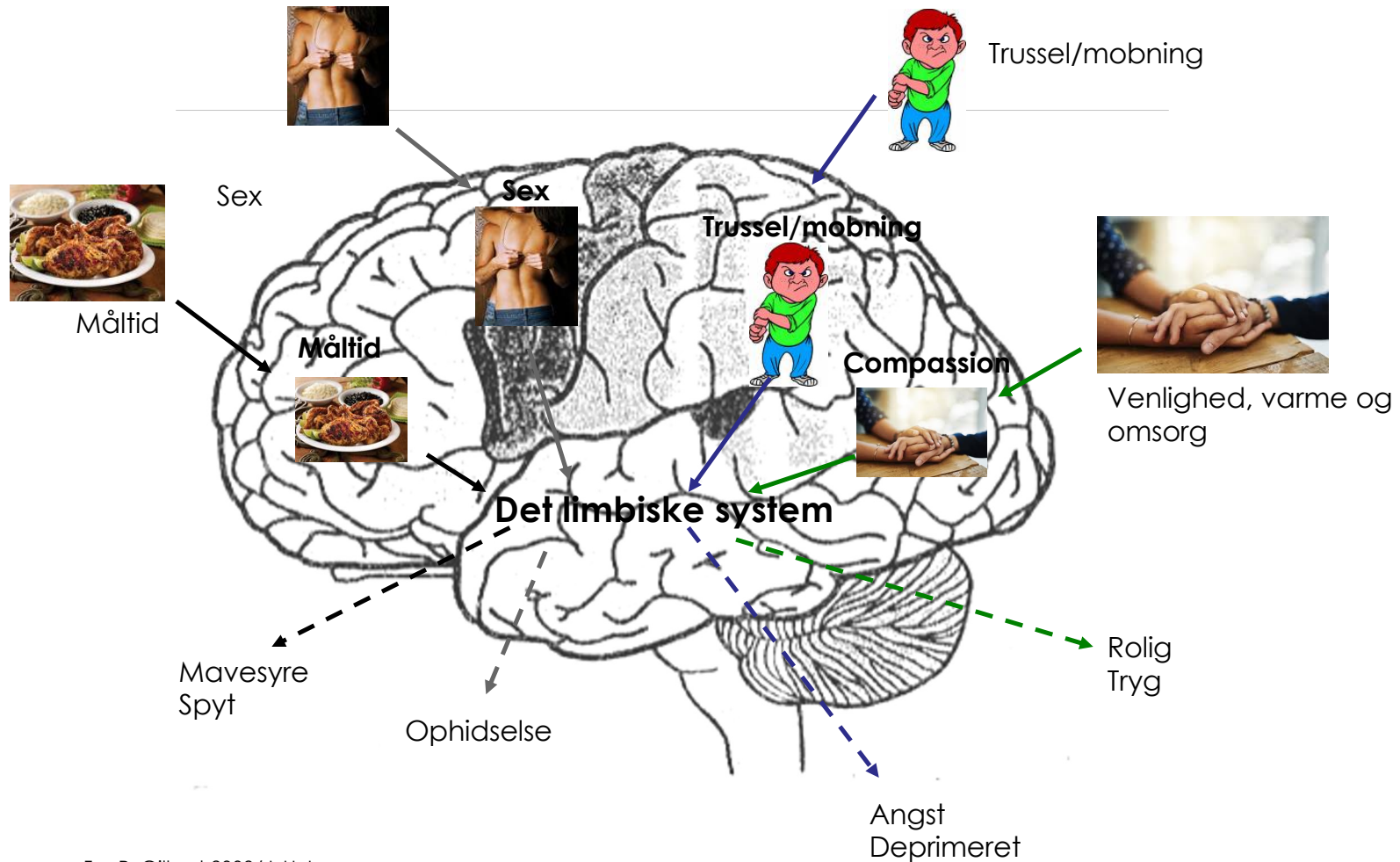
Vi behøver compassion med en meget *tricky* hjerne

Den nye hjerne – vedligeholdelse af trussel

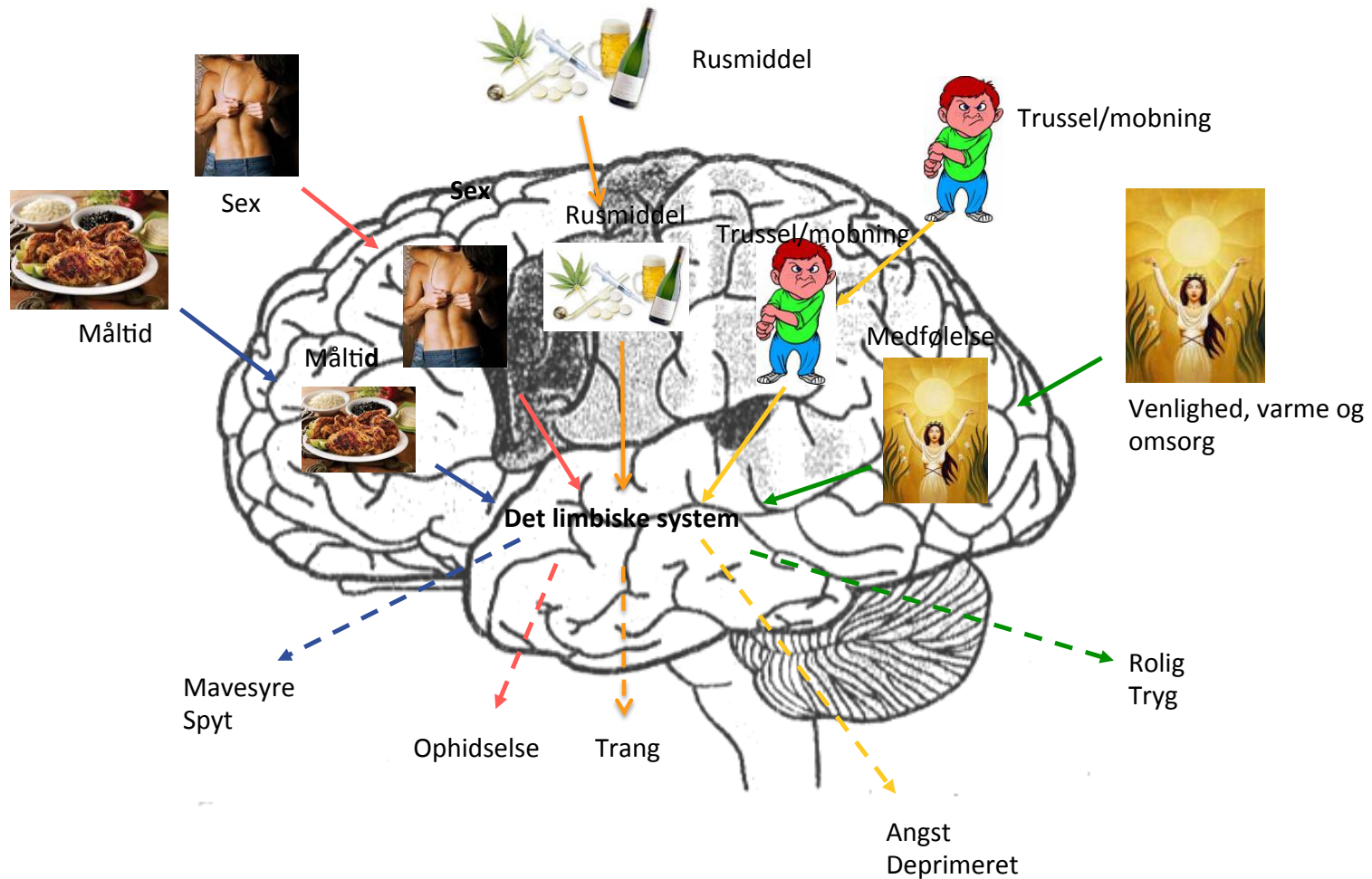

Hjernediagram af stimulus-respons model for indre og ydre stimuli

Fra P. Gilbert 2008/ L.H. Isager

Hjernediagram af stimulus-respons model for indre og ydre stimuli

Fra P. Gilbert 2008/ L.H. Isager/Mørch

Den indre stemmes tonefald

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Opmærksomhedsøvelser

- Skift af fokus for opmærksomheden:
  - venstre fod – højre fod – hænder – læber
  - Historie: Juleshopping i 10 butikker
  - Evnen til at flytte opmærksomheden
  - Zoom og baggrund
- Indre fokus
  - Sjov situation
  - Skænderi
  - Minder sætter gang i følelserne
  - Trusselssystemet trækker truende minder frem
  - Skift opmærksomheden – hvordan er det muligt for dig?

Opmærksomhedsøvelser fortsat

- Fokus på åndedrættet

- Opmærksomheden vandrer – sindets natur
- Man kan ikke stoppe tankevirksomheden
- Sindet eksisterer kun nu og her
- Læg mærke til hvad der sker, når man bringer opmærksomheden tilbage
- Kvalitetsforskel mellem bevidst nærvær og dagdrømmeri – "springende opmærksomhed"

Compassionate mind træning

- Beroligende åndedræt
  - Trygt sted
  - Compassion figur
  - Compassion selv
-
- Alle ligger på:
  - <https://www.pnf.dk/lena-hoejgaard-isager/downloads/>

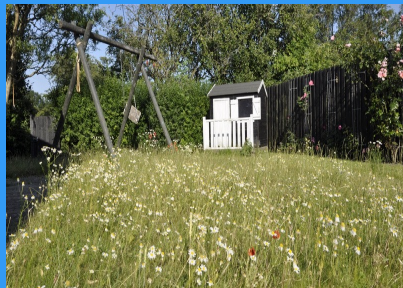
Sindet er som en have

Alting vil gro overalt

Måske vil du ikke have en vild have

Du kan kultivere den, som du vil

Dyrke det du ønsker skal fylde og arbejde med det, du ønsker skal fylde mindre

Guidning til beroligende åndedræt

Start med at sætte dig godt tilrette, så du sidder oprejst og afslappet, skuldrene løse og lidt tilbage. Gerne med ryggen fri, så du kan mærke ryggens krumning og med hovedet opret på kroppen, så du har fornemmelsen af at være rank og vågen.

Ret nu opmærksomheden mod dit åndedræt, og læg mærke til kroppens rytme og bevægelse, når du trækker vejret. Se om du kan få fornemmelsen af at mellemgulvet er med i åndedrættet. Prøv nu især at have fokus på udåndingen, og se om du kan få fornemmelsen af at sætte tempoet lidt ned og give lidt slip på udåndingen. Måske kan du prøve at lave et suk på udåndingen, og bare læg mærke til hvordan det er. Lad nu bare åndedrættet være.

Undervejs, når du opdager at din opmærksomhed vandrer, så prøv blot at lægge mærke til, hvad det er, der fanger din opmærksomhed. Det kan være lyde, tanker eller følelser, og sæt en label eller et navn på og prøv så, om du kan lade det være og med venlighed lede din opmærksomhed tilbage til åndedrættet og det du gerne vil have opmærksomhed på lige nu.

Ret nu opmærksomheden mod dit ansigtsudtryk og se om du kan have et mildt udtryk i ansigtet. Se om du kan slippe af i panden, kinderne og kæben. Prøv at lave et lille smil, bare så det føles behageligt. Se om du kan få fornemmelsen af, at smilet når helt op i øjnene. Måske kan du lige tænke på en, der nemt får dig til at smile. Bare læg mærke til hvordan det er.

Giv nu slip i personen igen og ret opmærksomheden mod kroppen. Læg mærke til hvordan der er i kroppen. Læg mærke til, om der er noget, der spænder eller gør ondt, så prøv at give det lidt venlig opmærksomhed, måske kan du forestille dig, at du sender noget lys eller varme til stedet, og se om du kan blødgøre lidt omkring det. Prøv så bare at lade det være.

Ret nu opmærksomheden mod underlaget, mod stolen og gulvet, og se om du kan få fornemmelsen af, at underlaget udgør en solid base for kroppen. Af at kroppen hviler trygt på underlaget.

Prøv om du på samme måde kan få fornemmelsen af, at kroppen udgør en solid base for sindet. Og prøv at få fornemmelsen af hele dig.

Ret nu opmærksomheden tilbage til åndedrættet, det lille smil, og gør dig klar til at komme ud igen.

<http://www.pkf.name/lena-hoejgaard-isager/downloads/>

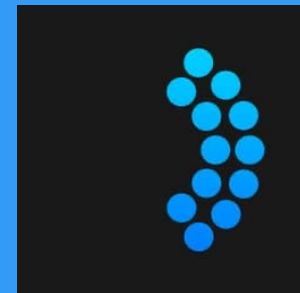
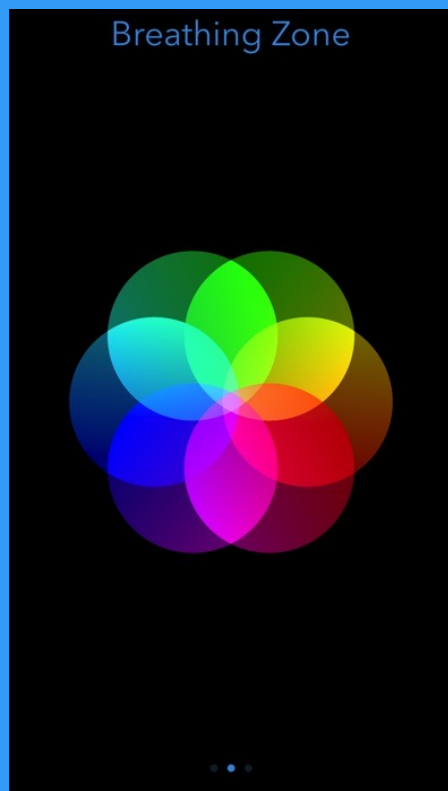

Drøftelse af øvelsen i par

- Hvordan var det for jer at lave øvelsen
- Undersøg hvordan I reagerede, når opmærksomheden blev fanget af andre ting
- Drøft hvordan man kan øve sig i at lægge mærke til de ting, der dukker op i opmærksomheden, acceptere dem og prøve at lade dem være
- Drøft vanskelighederne ved det

Enkle åndedrætsøvelser

Breathing Zone
App. til at få
en rolig
vejrtrækning
med en jævn
rytme

- Tælle til 5 på indåndingen, lille pause, 5 på udåndingen, lille pause ....
- Lave fysiske øvelser, fx "svømmetag"
- Yoga

Typer af affektreguleringssystemer

Drevet/ spænding / vitalitet

Tilskyndelses/ resursefokuseret

At ønske, forfølge,
opnå noget

Aktiverer

Tilfredshed / tryk / forbundet

Uden-ønsker/ tilknytnings- fokuseret

Tryghed - venlighed

Beroliger

Trusselsfokuseret

Aktiverer søgning af beskyttelse og
sikkerhed

Aktiverer / hæmmer

Vrede / angst / afsky

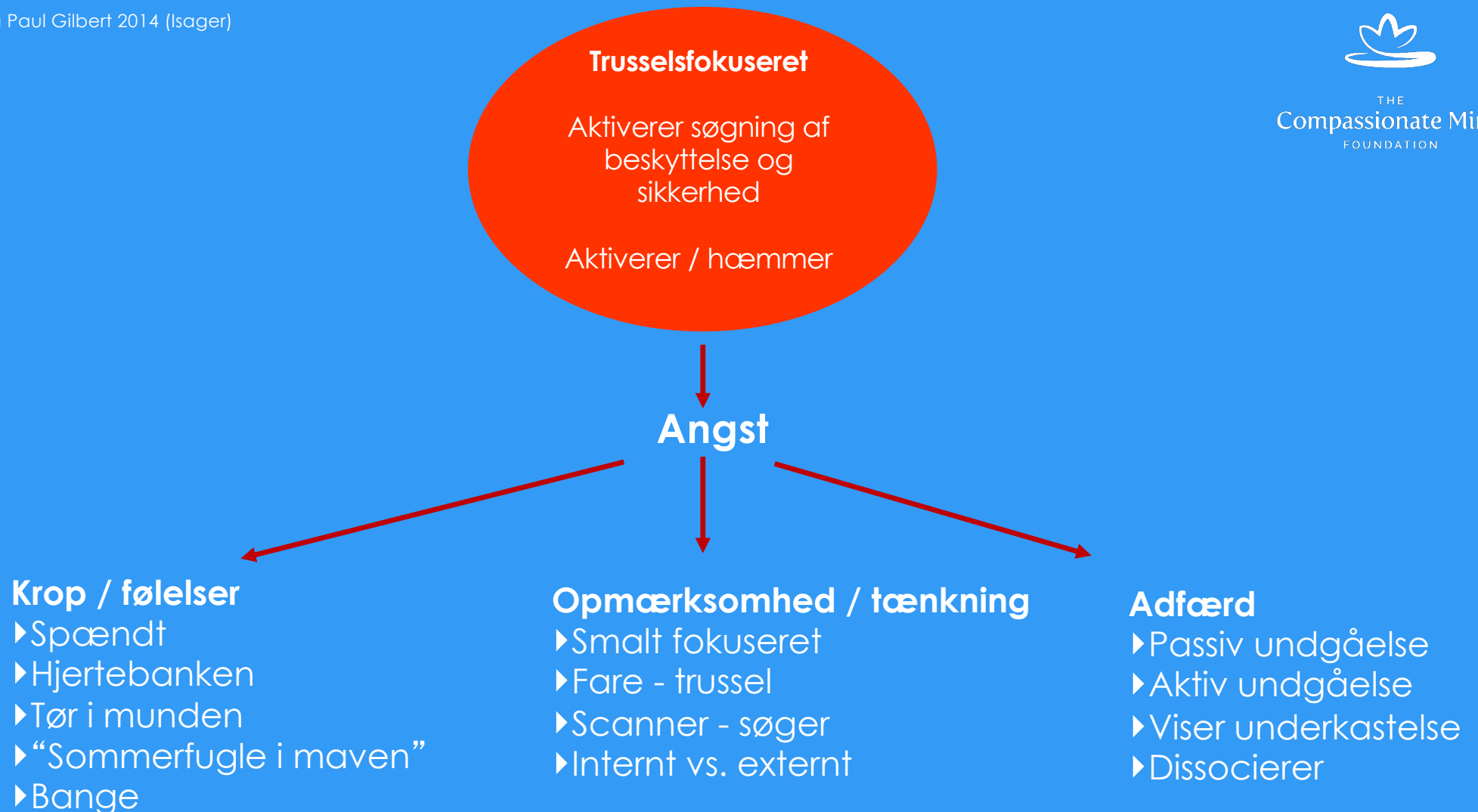

THE
Compassionate Mind
FOUNDATION

Fra Paul Gilbert 2014 (Isager)

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

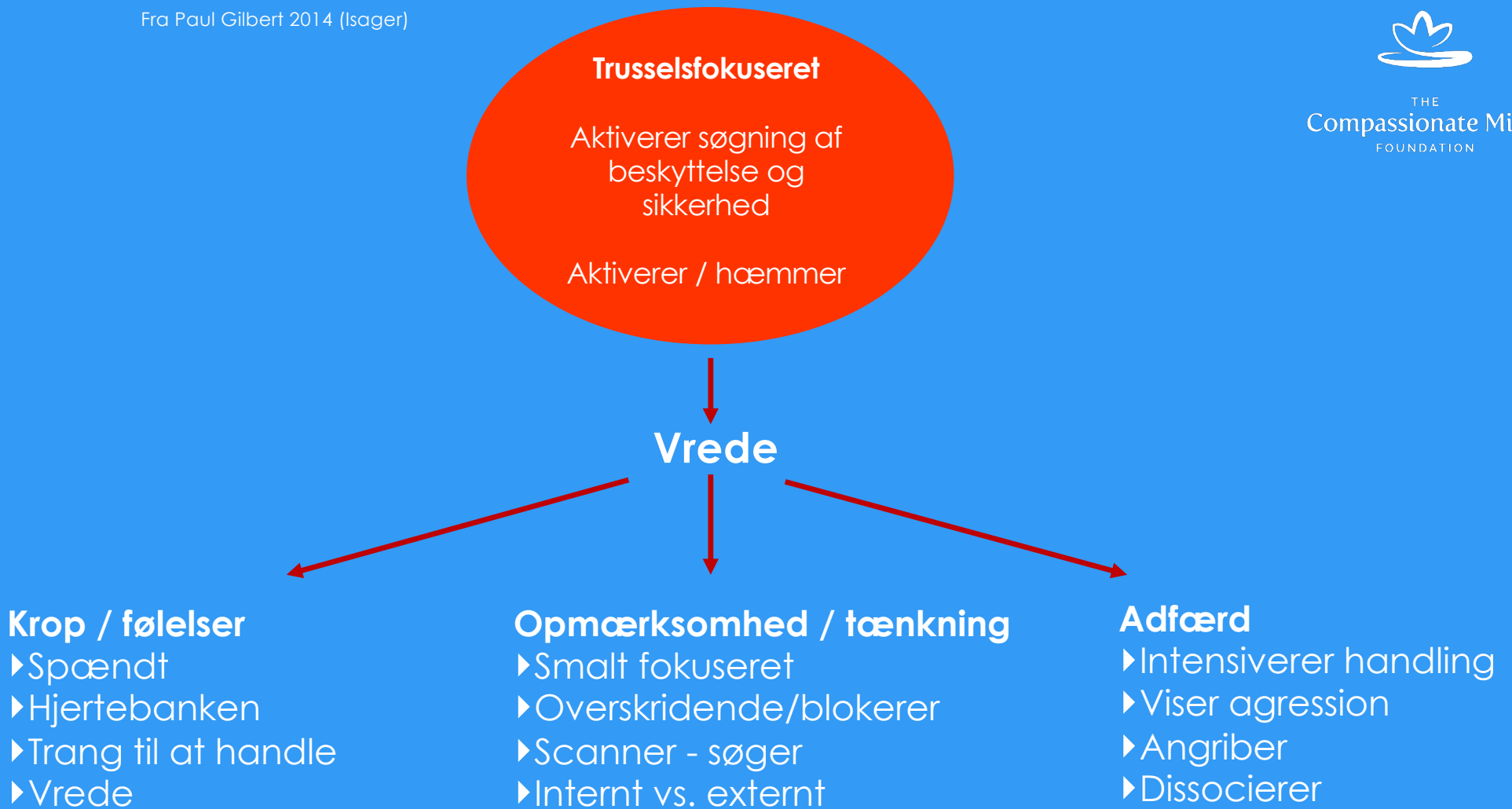

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Lotterigevinst

10 millioner kr.!!!!

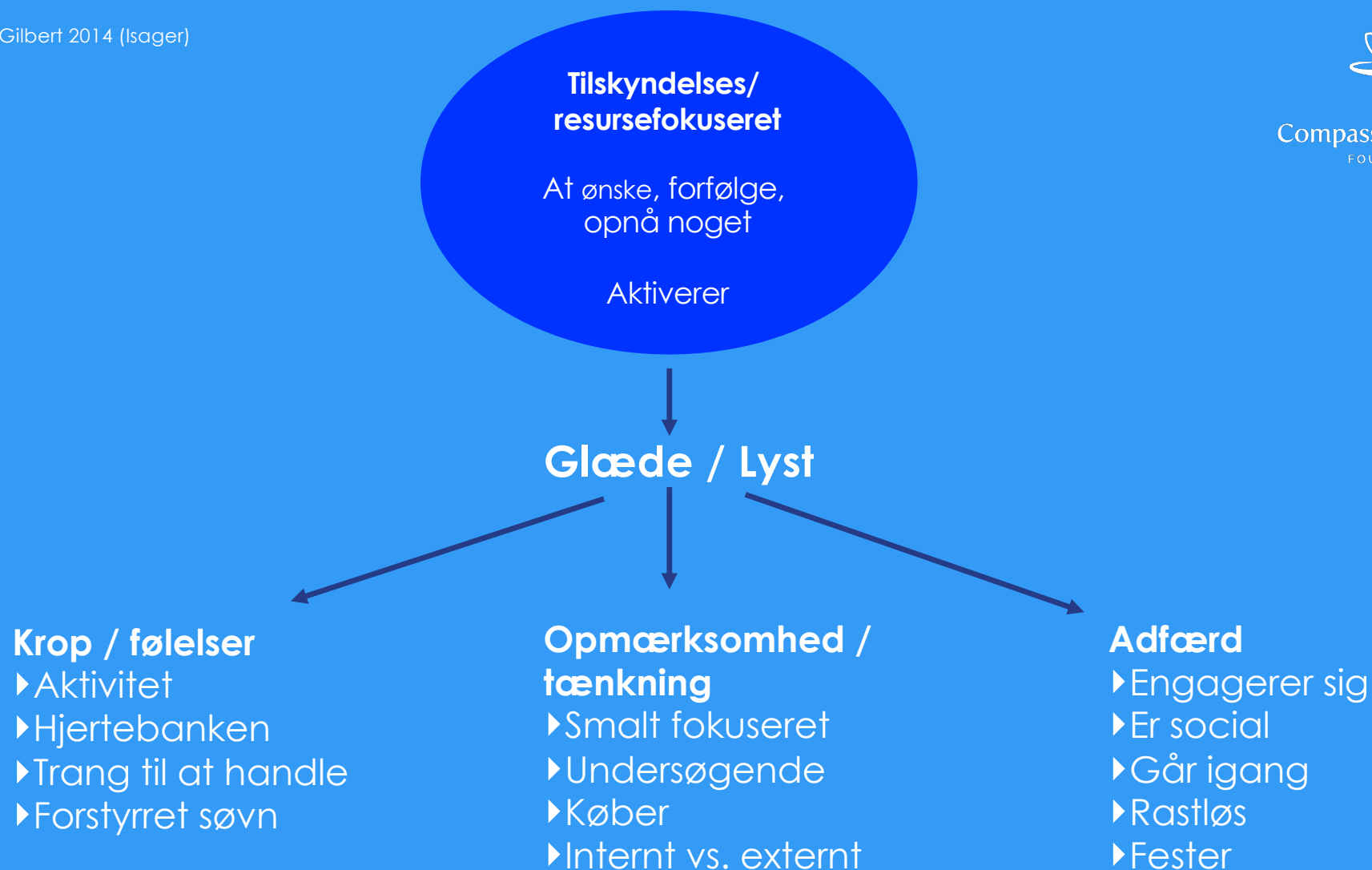

THE
Compassionate Mind
FOUNDATION

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Omsorgsfulde sind er vigtige for pattedyr

Omsorg forstås som det at "se efter".

At man søger nærhed i stedet for afstand.

At individerne modtager beskyttelse, mad og omsorg, når de er syge.

Det væsentlige er at kunne berolige, få til at slappe af og at kunne regulere fysiologisk.

Pattedyr får få unger, men der er en høj overlevelsesrate i forhold til arter, der ikke har tilknytning, affekt og venlighed.

Omsorg fremmer mod og engagement

Co-operativ og gensidig support stimulerer affiliative systemer og hjælper med at regulere trussel.

THE
Compassionate Mind
FOUNDATION

Fra Paul Gilbert 2014 (Isager)

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

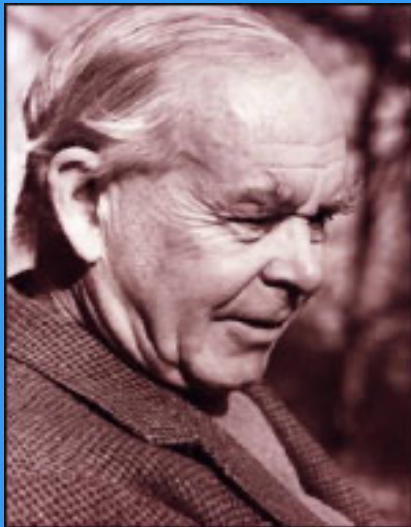

J. Bowlby – At blive tryg

THE
Compassionate Mind
FOUNDATION

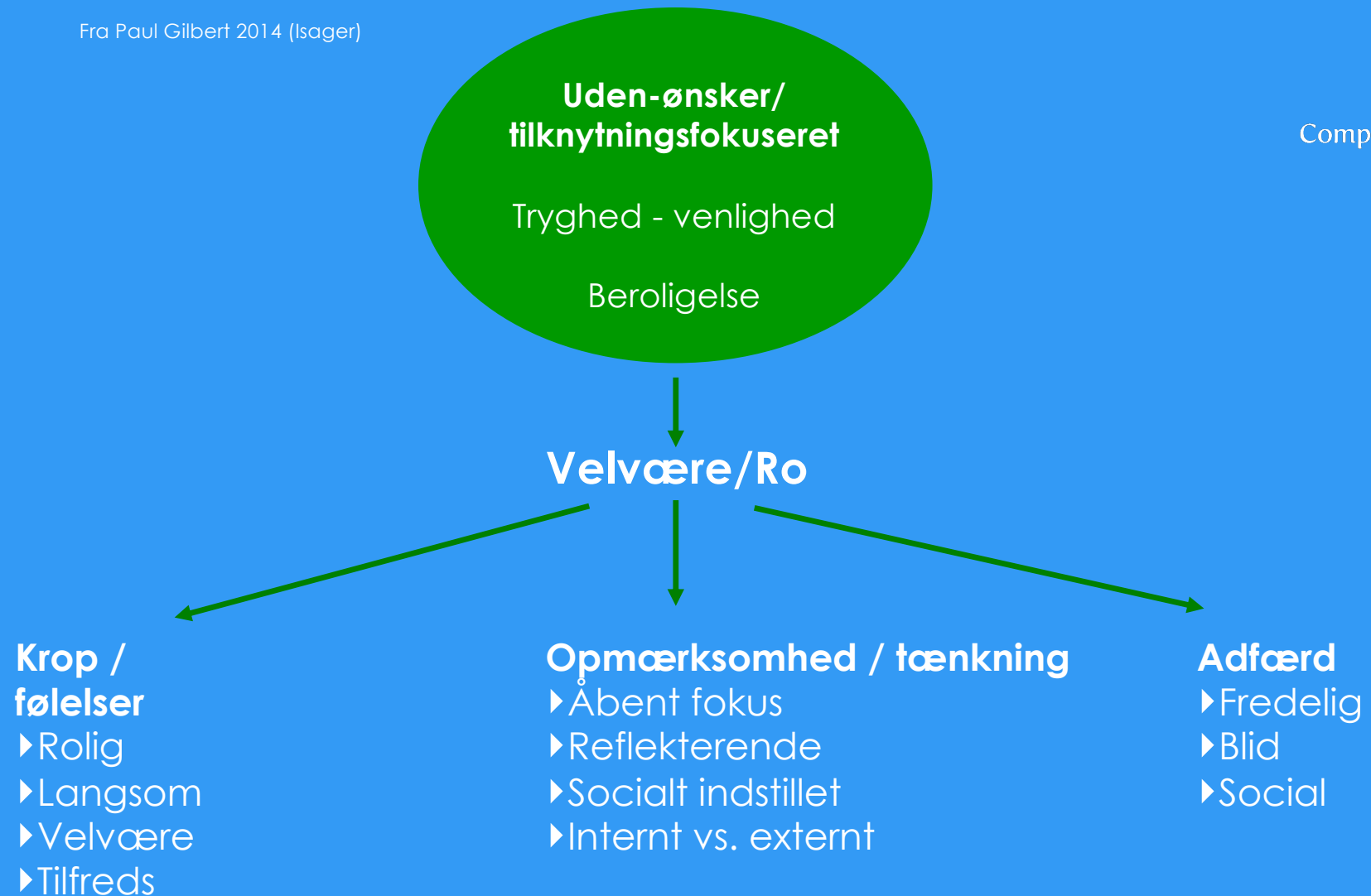

1907-1990

En af de mest
indflydelsesrige
psykiatere i
moderne tid.

- *Proximity seeking* –Nærhedssøgning
At ønske nærhed, at være sammen med
- *Secure base* –Sikker havn
At man udgør et sikkert sted og kan opmuntre og guide
til at gå ud og undersøge og udvikle tillid
- *Safe haven* –Tryg base
At man er kilde til omsorg og kan hjælpe med
emotionsregulering
- Sociale signaler er det, der styrer det (social mentality)
- Mangel på dette tidligt i livet kan medføre alvorlige
forstyrrelser i motivations-, emotions- og
selvreguleringssystemer.

Introduktion til en medfølelsesfokuseret tilgang

Dag 2.:

9.00-12.00   Øvelse med trygt sted
Tre cirkler demo og øvelse i par

12.00-12.45   Frokost

12.45-15.00   Compassion cirklen
Compassion-figur
Hjemmearbejde

Guidning til trygt sted

Start med at sætte dig godt tilrette, så du sidder oprejst og afslappet, skuldrene løse og lidt tilbage. Gerne med ryggen fri, så du kan mærke ryggens krumning og med hovedet opret på kroppen, så du har fornemmelsen af at være rank og vågen.

Ret nu opmærksomheden mod dit åndedræt, og læg mærke til kroppens rytme og bevægelse, når du trækker vejret. Se om du kan få fornemmelsen af at mellemgulvet er med i åndedrættet. Prøv nu især at have fokus på udåndingen, og se om du kan få fornemmelsen af at sætte tempoet lidt ned og give lidt slip på udåndingen. Måske kan du prøve at lave et suk på udåndingen, og bare læg mærke til hvordan det er. Lad nu bare åndedrættet være.

Undervejs, når du opdager at din opmærksomhed vandrer, så prøv blot at lægge mærke til, hvad det er, der fanger din opmærksomhed. Det kan være lyde, tanker eller følelser, og sæt en label eller et navn på og prøv så, om du kan lade det være og med venlighed lede din opmærksomhed tilbage til åndedrættet og det du gerne vil have opmærksomhed på lige nu.

Ret nu opmærksomheden mod dit ansigtsudtryk og se om du kan have et mildt udtryk i ansigtet. Se om du kan slappe af i panden, kinderne og kæben. Prøv at lave et lille smil, bare så det føles behageligt. Se om du kan få fornemmelsen af, at smilet når helt op i øjnene. Måske kan du lige tænke på en, der nemt får dig til at smile. Bare læg mærke til hvordan det er.

Giv nu slip i personen igen og ret opmærksomheden mod kroppen. Læg mærke til hvordan der er i kroppen. Læg mærke til, om der er noget, der spænder eller gør ondt, så prøv at give det lidt venlig opmærksomhed, måske kan du forestille dig, at du sender noget lys eller varme til stedet, og se om du kan blødgøre lidt omkring det. Prøv så bare at lade det være.

Ret nu opmærksomheden mod underlaget, mod stolen og gulvet, og se om du kan få fornemmelsen af, at underlaget udgør en solid base for kroppen. Af at kroppen hviler trygt på underlaget.

Prøv om du på samme måde kan få fornemmelsen af, at kroppen udgør en solid base for sindet.

Og prøv at få fornemmelsen af hele dig.

Forestil dig nu, at du befinder dig et trygt sted, det kan være hvor som helst i naturen ved en strand eller skov, et sted du kender eller et du selv finder på. Det er helt op til dig, hvad for et sted du vælger som dit trygge sted.

Når du har valgt et sted, så prøv at lægge mærke til, hvordan der ser ud på dit trygge sted, hvilke farver og former, der er. Læg mærke til himlen og rummet omkring dig. Bare læg mærke til, hvordan det er at være dig, på dit trygge sted.

Læg mærke til lydene, det kan være at du kan høre insekter eller fugle eller musik. Prøv at tænke over om der er nogen lyde, du gerne vil have skal være der.

Læg mærke til om der er nogen dufte på stedet, og om der er nogen dufte, du gerne vil have på dit trygge sted. Det kan være du kan dufte blomster eller havet eller en parfume, du holder af.

Læg mærke til temperaturen, om der er varmt eller koldt og om du kan mærke fornemmelsen af vinden mod huden.

Læg mærke til underlaget om det er hårdt eller blødt.

Og læg nu mærke til at stedet byder dig velkommen og inviterer dig ind. At stedet gerne vil have, at du er der. Prøv at lade stedet sige hej og velkommen til dig. Måske det kan lyde noget i retning af " Hej (sig dit navn) velkommen, hvor er det dejligt at se dig".

Læg mærke til hvordan det er at blive budt velkommen og at mærke at stedet gerne vil have, at du er der. At dit trygge sted gerne vil være der for dig.

Prøv nu at se dig selv for dit indre blik og læg mærke til, hvordan du står eller går eller hvad du nu gør på dit trygge sted, når du er helt fri og tryk til at gøre lige det, du har lyst til. Læg mærke til dit ansigtsudtryk og din kropsholdning. Og tænk nu over hvad du har lyst til at foretage dig på dit trygge sted, når du er helt tryk og fri. Det er kun fantasien der sætter grænser. Og bare læg mærke til, hvordan det er at være dig på dit trygge sted.

Læg nu mærke til om der er andre tilstede på dit trygge sted, eller om du er der selv, det er helt op til dig, om du helst vil have stedet for dig selv eller der skal være andre sammen med dig. Hvis der er andre tilstede, så prøv at lægge mærke til, hvem de er og hvordan det er, at de er der sammen med dig.

Vi at du når som helst, du har brug for det eller lyst til det, kan vende tilbage til dit trygge sted, at du kan have stedet med dig.

Ret nu opmærksomheden tilbage til åndedrættet og det lille smil og gør dig klar til at komme ud igen.

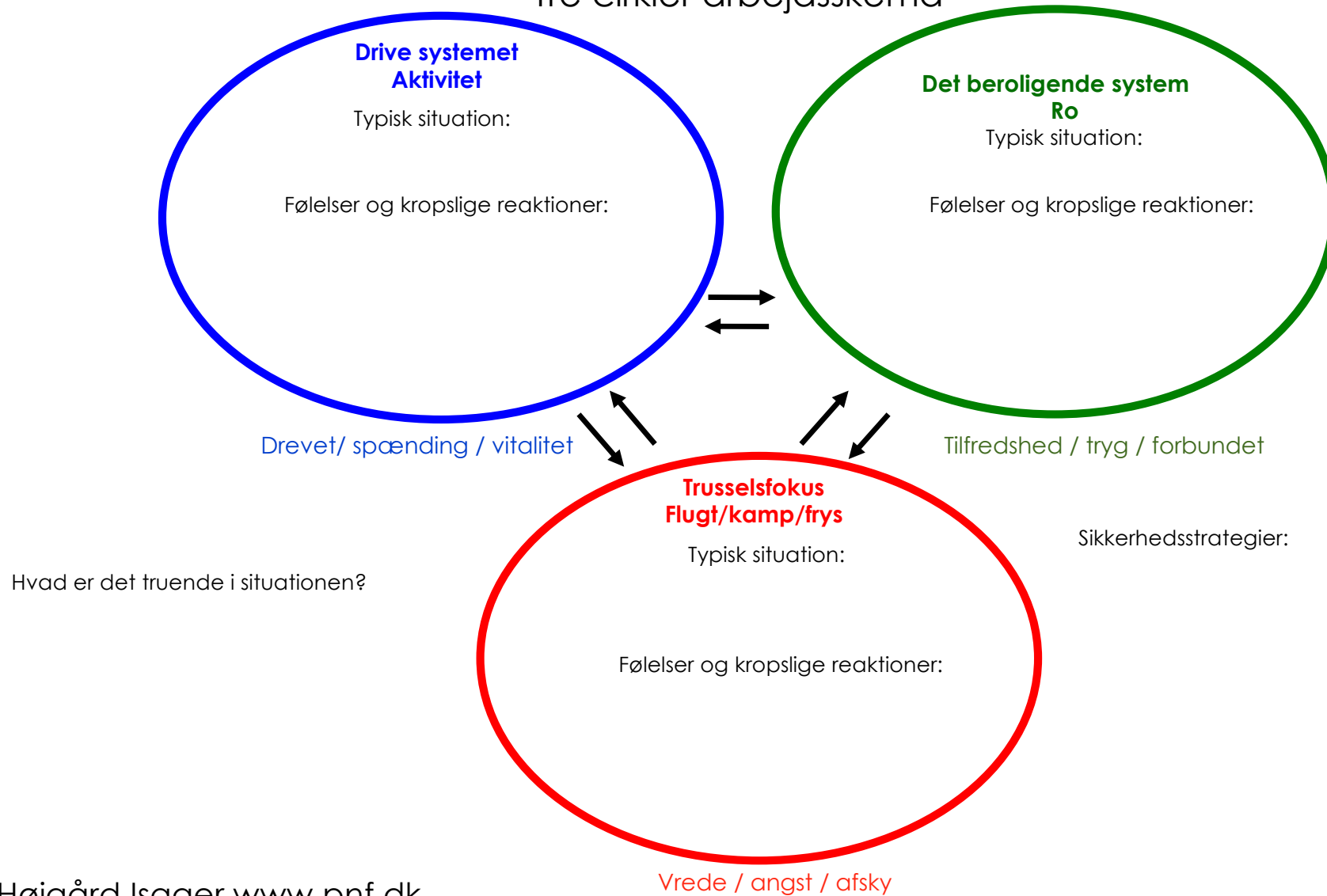

Øvelse parvis

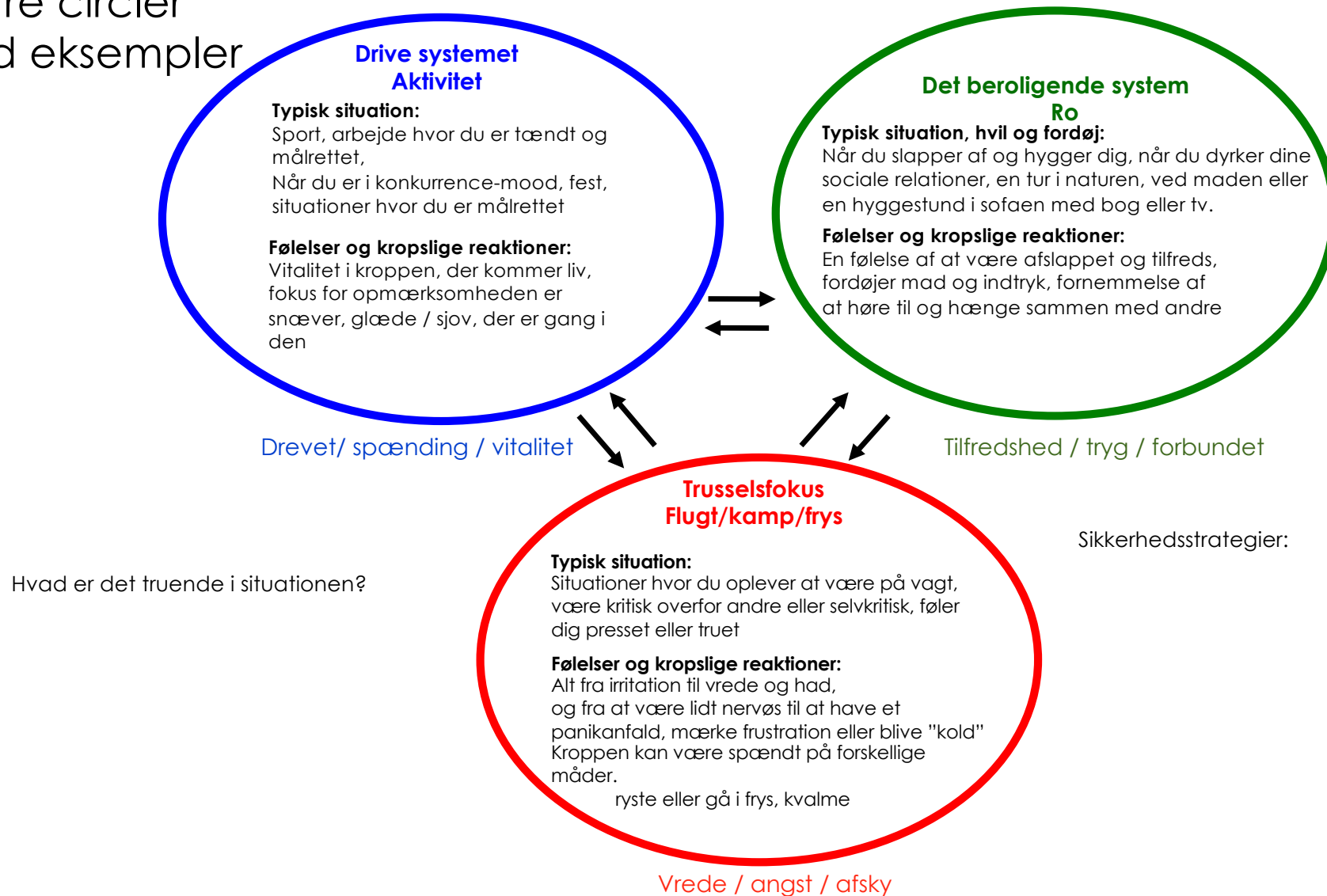
- Prøv begge at guide "Trygt sted"
- Giv hinanden feedback – venligt og konstruktivt.

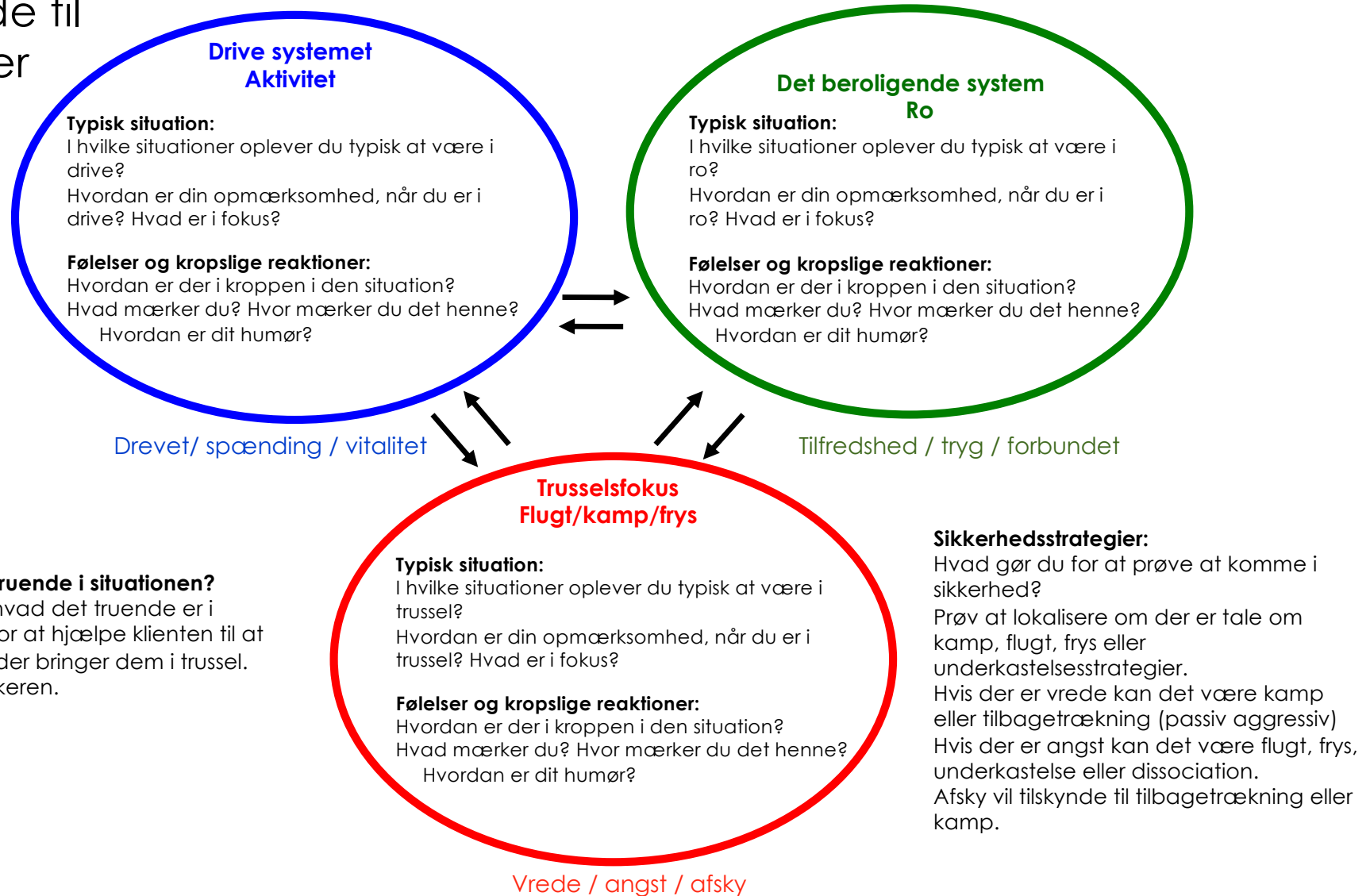
Tre cirkler arbejdsskema

De tre circler med eksempler

Spørgeguide til De tre cirkler

Demonstration i plenum

- Derefter øvelse i par 2 x 30 min.

Øvelse med de tre cirkler

2 mandsgupper

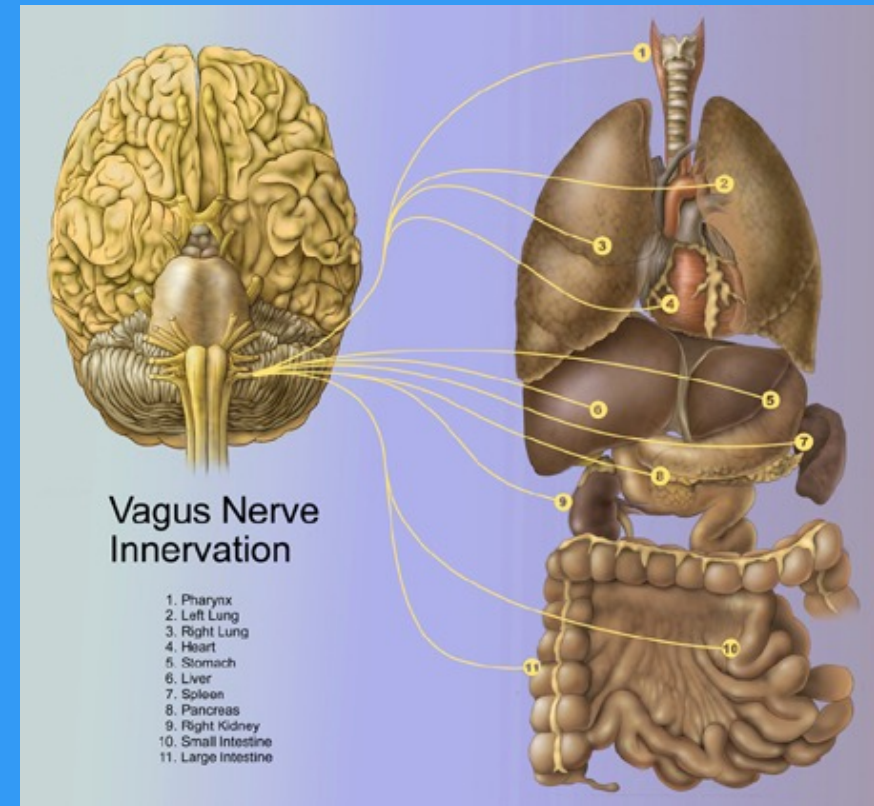
Udfyld på skift skemaet. I må skiftes til at interviewe hinanden.

Find konkrete eksempler fra dagligdagen, hvor I typisk har aktiveret de forskellige systemer. Spørg ind til de kropslige reaktioner i hver situation, så det bliver tydeligt for jer, hvordan jeres oplevelse/indstilling typisk er, når jeres opmærksomhed er styret af henholdsvis "det røde", "det blå" og "det grønne" system.

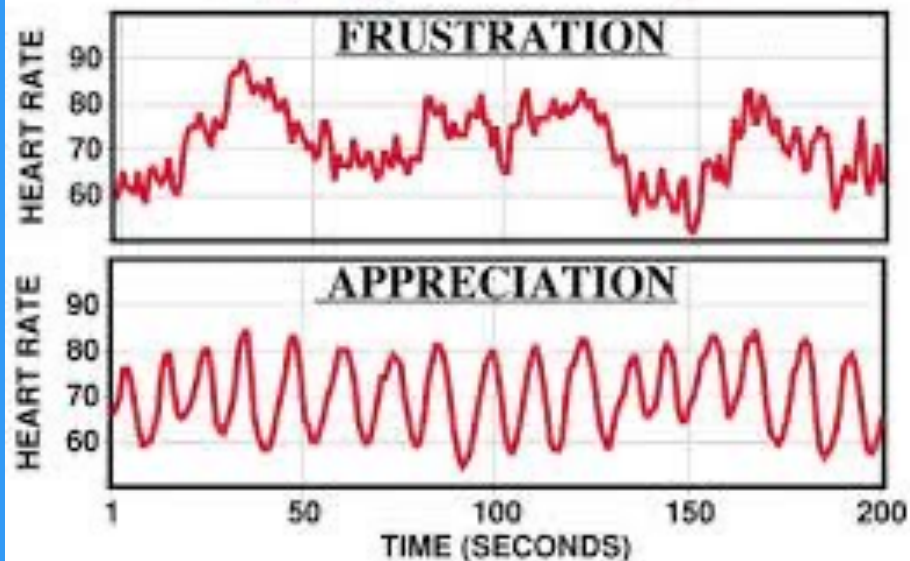

Tryk tilknytning og det parasympatiske nervesystem: Vagus nerven

- PNS's indflydelse på hjerterytme – sænker hastigheden på udåndingen
- Associeret med tilknytning, pleje og udbygge relationer, og en general positive følelsesmæssig tone
- Sensitiv overfor tryk

Changing Heart Rhythms

This illustration shows an unhealthy Heart Rate Variability with constant 1 sec intervals between beats

This illustration shows a healthy heart rate variability with variation between beats

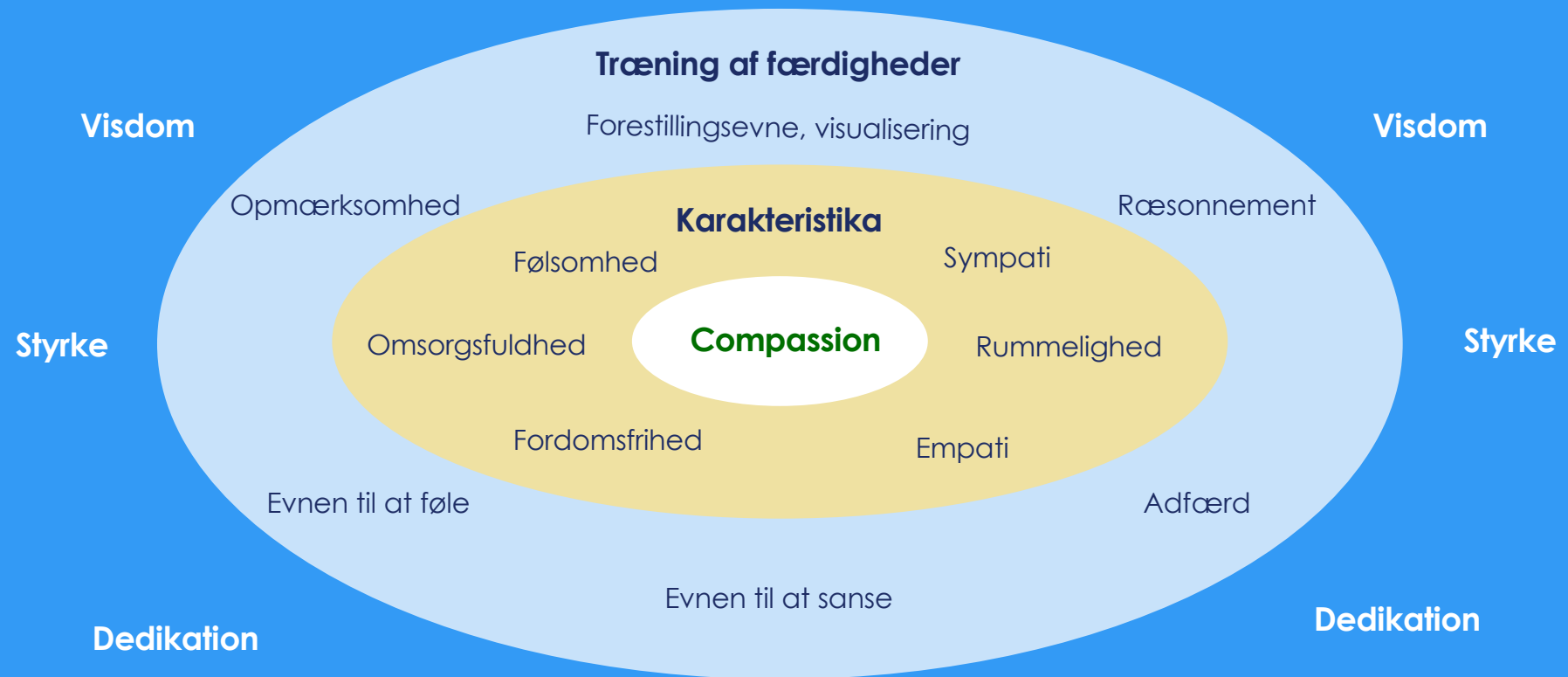

Grundtilstandsnetværket i hjernen

- Aktivt når opmærksomheden er åben og ikke fokuseret
- Holder os "på tæerne" i forhold til at søge information om noget, vi skal være opmærksomme på, noget lidt truende eller lidt aktivitet
- Hænger sammen med vores evner til at tænke, planlægge og forestille os ting
- Netværket kan være med til at køre os op, hvis vi konstant lader os rive med af følelsesimpulser uden at forholde os til dem, så kommer vi hele tiden til at stimulere trussels- og drivesystemet
- Mindfulness meditation ser ud til at kunne få mere ro på dette grundtilstandsnetværk og kan dermed danne grundlag for at stimulere det beroligende system

Compassion sind

(Gilbert 2008/ Isager)

Karakteristika ved compassion

- **Sympati:**
At være åben, i stand til at blive berørt af og i harmoni med egne og andres følelser, lidelser og behov, spejlneuroner
- **Rummelighed:**
Evne til at tolerere snarere end at undgå svære følelser, erindringer og situationer
- **Empati:**
En empatisk forståelse af, hvordan sindet fungerer, hvordan vi føler, hvad vi føler, hvorfor vores tanker er, som de er - og en tilsvarende forståelse for, hvordan andre har det
- **Fordomsfrihed:**
En accepterende og forstående, men ikke eftergivende indstilling til sig selv og andre
- **Omsorgsfuldhed:**
Motivation til at give mere omsorg til sig selv og andre
- **Følsomhed:**
Følsomhed over for egne og andres behov

Compassion færdigheder

- **Ræsonnement:**
At bruge sin fornuft og evne til at træde et skridt tilbage og prøve at forholde sig mere objektivt til det som sker, og at kunne bruge sin visdom. Huske sin viden om vores opståen gennem en evolutionær proces med en tricky hjerne, og alle de ting der spiller ind på, hvordan vi reagerer
- **Adfærd:**
At engagere sig og gøre det, der skal til, for at vi og andre kan trives. Også selv om det kræver mod og styrke at gennemføre handlingerne
- **Sætte sanserne i fokus:**
Vælge at bruge sine sanser, bruge naturen, finde beroligende dufte, bløde bolde / sten, musik / naturlyde, varme bade / massage, lækker mad, smukke ting
- **Mærke sine følelser:**
Øve sig i at mærke efter hvordan man har det og tolerere følelsen, udholde den og forholde sig til den med compassion
- **Bruge sin forestillingsevne:**
Genkaldelse af støttende erindringer, billeder og / eller gode følelser af sig selv. Brug af compassion forestillinger
- **At bruge sin opmærksomhed bevidst:**
Fuldt nærvær og opmærksomhed. Bevidst rette opmærksomhed mod ting, som hjælper med at skabe ro

Compassion proces

Mindful compassion engagement

Motivation, sensitivitet, sympati, rummelighed,
empati, ikke-dømmende/accept

Mindful compassion lindring

Motivation, opmærksomhed, forestillinger,
tænkning, adfærd, fokus på sanserne, følelser

Fra Paul Gilbert 2014 (Isager)

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

At være og handle med compassion

Compassion har to former for psykologi

1. Engagement

- (Den indre cirkel af egenskaber)
- **Evnen** til at åbne sig overfor, forstå og tolerere lidelse

2. Lindring og forebyggelse af lidelse

- (Den ydre cirkel af færdigheder)
- **Færdigheder** til at vide hvordan man lindrer lidelse og fjerner årsagerne

Et ægte ønske om at føle omsorg og lade sig bevæge
af andres lidelse

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Hjertevarme

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Rummelighed og empati

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

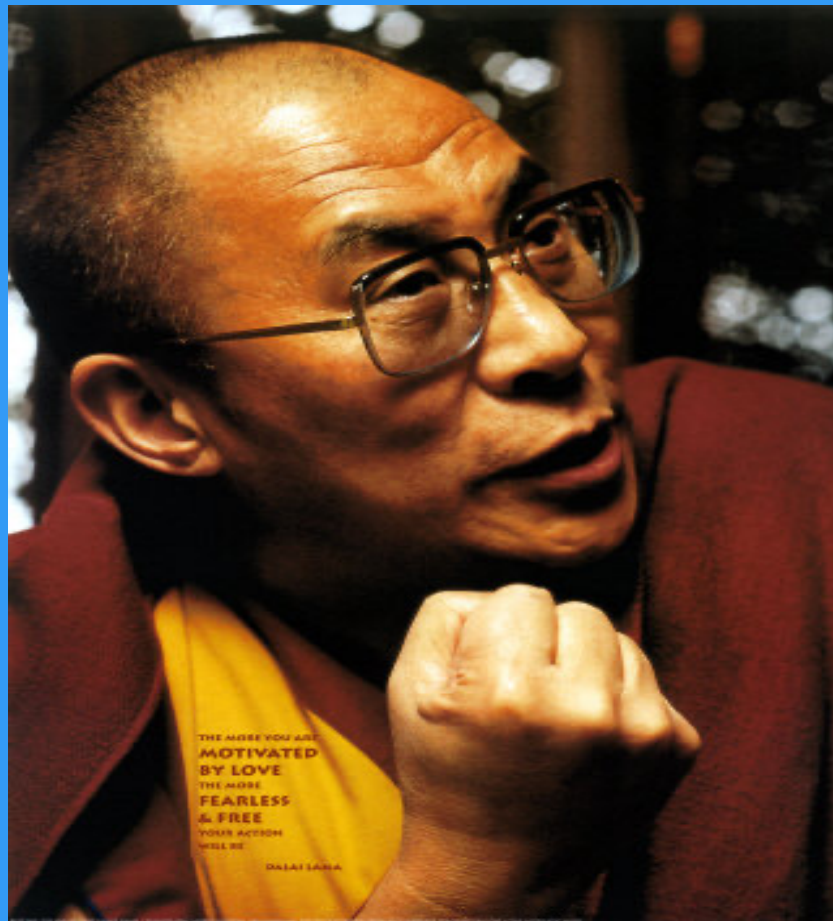
Fordomsfrihed – vi har alle vore kampe

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Visdom og styrke

Lena Højgård Isager www.pnf.dk

Opbygning af en compassion figur

Hvordan vil du gerne have din compassion figur til at se ud?

Hvordan vil du gerne have din compassion figur til at lyde (fx. stemmeleje)?

Hvilke andre sanselige kvaliteter kan du give din compassion figur?

Hvordan vil du gerne have din compassion figur til at forholde sig til dig?

Hvordan vil du gerne forholde dig til din compassion figur?

Øvelse med compassion figuren

- Parvis arbejdes der med at guide en visualisering med den compassion figur "klienten" har beskrevet.
- Inden visualiseringen starter introducerer terapeuten til det, der skal foregå. Terapeuten gennemgår sammen med klienten beskrivelsen (fra før) af compassion figuren, således at der sikres en fælles forståelse af, hvilke karakteristika, det er vigtigt for klienten, at figuren besidder.
- Herefter guider terapeuten en visualisering med trygt sted og compassion figuren.
- Der rundes af med tilbagemelding fra klienten, hvis der er noget, som denne ønsker at dele
- Der byttes roller
- Til sidst gives venlige tilbagemeldinger til hinanden. Find hver en ting, som den anden gjorde, som virkede virkelig godt, og kom med et forslag til forbedring

Refleksioner og hjemmearbejde

Fælles: Hvad er de vigtigste pointer fra dagene?

Parvis: Plan for hjemmearbejde:

Hvordan vil I arbejde med den compassionfokuserede tilgang indtil næste gang?

- Personligt arbejde: Hvilke øvelser?
Hvor ofte og hvornår?
- Klientarbejde: Hvilke plancher, øvelser, modeller?
Hvem? Find mindst 3 klienter.
- Træning: Sammen med hvem?
Hvornår?

